№ 242 ԿԻՐԱԿԻ, 26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

1914
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ, 26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ № 242

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի. ամսական 85 կոպ.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Солмоновская ул., № 21.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

Հանգուցեալ Ալէքսանդր Քալանթարի թաղման Կարգադիր Յանձնաժողովը յայտնում է, որ այսօր, կիրակի, հոկտեմբերի 26-ին Խօջիվանքի գերեզմանատանը կայանալու է

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՅԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ

մահարձանի օրհնութիւնը և բացումը՝ նրա մահվան տարելիցի առիթով։ Պատարագը Խօջիվանքի գերեզմանատան եկեղեցում կը սկսվի առ. ժամը 10½-ին, իսկ հոգեհանգիստը և մահարձանի բացման հանդէսը կը կայանայ ժամը 12-ին։ 1—1

«ՄՇԱԿԻ» խմբագրութիւնը յայտնում է, որ կիրակի, հոկտեմբերի 26-ին, Խօջիվանքի գերեզմանատանը կայանալու է «ՄՇԱԿԻ» հանգուցեալ խմբագիր

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՅԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ

և «ՄՇԱԿԻ» հանգուցեալ հրատարակիչ-աշխատակից

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ
ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ

մահարձանների օրհնութիւնը և բացումը, նրանց մահվան տարելիցի առիթով։ Պատարագը Խօջիվանքի գերեզմանատան եկեղեցում կը սկսվի առաւօտեան ժամը 10½-ին, իսկ հոգեհանգիստը և մահարձանների բացման հանդէսը կը կայանայ ժամը 12-ին։ 3—3

Սօֆիա Գրիգորեան Քալանթար և իր զաւակները՝ Իզաբելլա, Լևոն և Գրիգոր, յայտնում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին, որ կիրակի, հոկտեմբերի 26-ին, Խօջիվանքի գերեզմանատանը կայանալու է հանգուցեալ ամուսնու և հօր՝

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՅԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ

մահարձանի օրհնութիւնը և բացումը՝ նրա մահվան տարելիցի առիթով։ Պատարագի սկիզբն առաւօտեան ժամը 10½-ին, իսկ հոգեհանգիստը և մահարձանի բացման հանդէսը կը կայանայ ժամը 12-ին։ 3—3

Գրիգոր և Տիգրան Տէր-Մարկոսեանները իրանց ընտանիքներով յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին, որ կիրակի, հոկտեմբերի 26-ին, Խօջիվանքի գերեզմանատանը կայանալու է իրանց հանգուցեալ եղբօր՝ «Մշակի» հրատարակիչ-աշխատակից

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ
ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ

մահարձանի բացումը, նրա մահվան տարելիցի առիթով։ Պատարագը Խօջիվանքի գերեզմանատան եկեղեցում կը սկսվի առ. ժամը 10½-ին, իսկ հոգեհանգիստը և մահարձանի բացումը՝ ցեր. ժամը 12-ին։ 2—2

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

որոշած լինելով մօտ օրերս ուղարկել Թիֆլիսում և Կովկասեան երկրի այլ քաղաքներում «Սպիտակեղէնի շաբաթվայ» ընթացքում հաւաքված ձմերային իրեղէններ, սպիտակեղէնի, պապիրոսի, ծխախոտի, թէյի, շաքարի և սապոնի առաջին մասը Կովկասեան զորքերին զորաբանակը Թիւրքիայում՝ բաժանելու զօրաբանակի զինուորներին, խնդրում է նրանց, որոնք չեն կարողացել «Սպիտակեղէնի շաբաթում» նուիրաբերութիւն անել, և ցանկանում են իրանց լուման՝ վերոյիշեալ առարկաներով միացնել ընդհանուրին, բարեհաճեն ուղարկել Քաղաքային Ուպրավա՝ Քաղաքների Միութեան լիազօր Ալ. Իվ. Խատիսեանին, և կամ թէ՝ Թիֆլիսի Կենտրօն. Կոմիտէի քարտուղար՝ Իւ. Դ. Կօրեակովին։ առ. 962. 1—1

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

սրանով յայտնում է ի գիտութիւն Ընկերութեան պ. պ. անդամների, որ կիրակի, հոկտեմբերի 26-ին, երեկոյեան ժամը 7½-ին, Թիֆլիսի Քաղաքային Դումայի դահլիճում կայանալու է ներկայ թւի սեպտեմբերի 28-ին և հոկտեմբերի 5-ին ԿԱՅԱՑԱԾ

Ընդհանուր ժողովի շարունակութիւնը։

Օրակարգի խնդիրներն են՝
1) Ընտրութիւն Ընկերութեան նոր անդամների.
2) Ընտրութիւն խորհրդի անդամների.
3) Ընտրութիւն մրցանակաբաշխութեան յանձնաժողովի 7 անդամի և 3 փոխանդամի.
4) Ընթացիկ հարցեր։ առ. (4.) 954. 2—2

Վիրաւորների համար կազմված Քաղաքային Կարգադրիչ Կոմիսիայից. Տաք վերմակներ, ներքնակներ և բմբուլի պաշարը քաղաքումս սպառված լինելով, Կարգադրիչ Կոմիսիան դիմում է Թիֆլիսի հասարակութեանը խնդրով՝ նուիրել լազարէթների համար բանեցրած տաք (ըստ կարելոյն՝ բայկայից) վերմակներ, բրդէ և ծովախոտից պատրաստված ներքնակներ, բարձեր՝ բմբուլից և կամ փետուրից պատրաստված, իրանց երեսներով։ Նուէրները կընդունվեն Քաղաքային Ուպրավայի III բաժանմունքում պարապմունքի ժամերին։ առ. 953. 3—3

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Երկուշաբթի, հոկտեմբերի 27-ին

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿ. ԽՈՒՄԲԸ

Կը ներկայացնէ առաջին անգամ հայ բեմի վրա

ՅԻՄԱՐ ԿՈՅՍԸ

Դրամա 4 արար., Ա. Բատայլի, թարգմ. Սեւումեանի

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒՄ ԵՆ.—տ. տ. Մայսուրեան, Մարի, Ցամիկ, Սեւումեան, պ. պ. Ալլահվերդեան, Բերոյեան, Խորէն, Մամիկոնեան, Մանուէլեան, Միրզոյեան, Մուրադեան, Տէր-Սաաքելեան և ուրիշները։

Սկիզբը երեկոյեան ժամը ճիշդ 8-ին։ —◆— Տեղերի գները սովորական են։
Ռեժիսոր՝ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ

Վարչութեան հերթապահ անդամներ՝ Ա. Նազարէթեան, Ց. Ջմշկեան
առ. 957. 2—2

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
(ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ԱՆՈՒԱՆ)

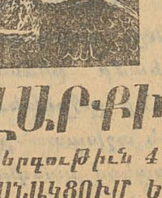

Այսօր, կիրակի, հոկտեմբերի 26-ին
ՀԱՅԿ. ԴՐԱՄ. ԽՄԲԱԿՑ.
Կը ներկայացնէ

ՎԱՐԲԻ ԹԻԱՆՇԱՆ

Ողբերգութիւն 4 արար. թարգմ. Ամիրեանի

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒՄ ԵՆ.—տ. տ. Աբովեան, Ցասմիկ, օր. օր. Ցողիկ, Սօլովեան, Վանեցեան, պ. պ. Աղաբաբեան, Բագրատունի, Բէգիջանեան, Գալստեան, Գաւրօշ, Երամեան, Ղանալօղեան, Մարութեան, Միքայէլեան, Յարութիւնեան, Օհանեան և ուրիշներ։

Սկիզբը երեկ. ժամը 8-ին։
Տեղերի գները 50—4 կ.։

Ռեժիսոր՝ ԱՄՕ-ԽԱՐԱԶեԱՆ

Վարչութեան հերթապահ անդամներ՝
Ց. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ, Ա. ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԻ ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԻ 2%-Ը ՅԱՏԿԱՑՎԱԾ Է ՊԱՀԵՍՏԻ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԻ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ։
առ. 963. 1—1

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Մ. Յ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

նախկին օրդինատ. Մոսկվայի համալսարանի և ասիստենտ Բերլինի համալսարանի պրոֆ. Պօզնէրի։
Ընդունում է հիւանդներին միզասեռական, սիֆիլիսի և կաշուի հիւանդութիւններով՝ առ. ժ. 10—12, երեկ. ժ. 4—6։ Սօլօլակ, Բուինչևսկայա փող. սեփ. տուն, № 1, հրդեհաշէջների բնակատեղիի դիմացը, տելեֆոն 10—58.
(չ. ու. կ.) առ. 875. 50—18

ԲԺԻՇԿ
Շուշանիկ Նաբաթեան
(Մասնագէտ կանանց հիւանդութիւնների եւ մանկաբարձութեան)։
Ընդունում է հիւանդներին՝ (առ. ժ. 12½—2. (եր. ժ. 4—6.
Հասցէն՝ Սօլօլակ, Բուինչևսկայա փ. № 1.
Հեռախօս 10—58.
(և.հ.կ.) առ. 784. 100—27

ԱՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բուինչևսկայա 13, տէլէֆօն 4—21.

Ընդունելութիւն թէ կանացի և թէ ներքին, նոյնպէս և վիրաբուժութեան կարիք ունեցող մնայուն (стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից) վաղօրօք գրվելու պայմանով։
Ընդունելութիւն՝ կանացի հիւանդ. ամեն օր՝ ժ. 11—12 առ.։

Հիւանդանոցի բժիշկները
Ա. Ա. Ցարութինեան
Ն. Ն. Վեսելովզորով
Վ. Ա. Զակրժեվսկի
Ի. Գ. Կալամկարեան
Ա. Ա. Նովիցկիյ
Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան
Ա. Ր. Փիշէր
Ս. Գ. Շահպարոնեանց
(հ. կ.) առ 868. 100—99

ՄԻ ՀԱՅ ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՏ
ԸՆՏԱՆԻՔՈՒՄ
Կարելի է ընդունել փոքրահասակ
ՆԱԽԼԷԲՆԻԿՆԵՐ

1 կամ 2։ Բնակարանը գտնվում է Վօրօնցովի արձանից ոչ հեռու, Ջերքէզովսկայա փող. № 3։ Պայմանների և մանրամասնութիւնների մասին դիմել Ս. Եսայեանին «Մշակի» խմբագրատանը։
(ա. օ.) առ. 964. 3—1

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ս. Գ. ԿԷՕՆՋԵԱՆ

վերադառնալով վերսկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը. պլօմբ, արհեստական ատամներ, ատամի հեռացումը առանց ցաւի։
Ընդունելութիւնը ամենայն օր.
Առաւ. 9—2 ժ.
Երեկ. 4—7 ժ.
Կիրակի օրերը 10—12.
Լերմօնտովսկայա փողոց № 1. մուտքը Նըբափողոցից։
առ. (ա. օ.) 0—45 804.

ԱԼ. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—o—

ՄԵԾ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԻ ԵՒ ՄԵԾ ՄՇԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Անցեալ տարի ճիշդ այսօր մենք գերեզման իջեցրինք Ալէքսանդր Քալանթարին, որ հայ ժողովրդի և մասնաւորապէս հայ գիւղացիութեան ամենաանկեղծ բարեկամն և ամենասրտացաւ խորհրդատուն էր, որ ամբողջ 20 տարի ղեկավարեց «Մշակ» լրագիրը Գր. Արծրունու մահից յետոյ։

Կարելի է ասել, որ ամբողջ հայութիւնը, ամբողջ հայ գիւղացիութիւնը ողբաց նրա կորուստը։

Եւ եթէ այդ կորուստը չափազանց զգալի էր մի տարի առաջ, եթէ հայ գիւղացիութիւնը ողբում էր ջերմօրէն նրա մահը, որովհետև յանձին Ալ. Քալանթարի նա կորցնում էր այն մարդուն, որ սկսել էր կանոնաւոր և առաջխաղաց ընթացքի մէջ դնել հայ գիւղացու տնտեսական բարօրութեան գործը, հարթել էր այդ բարօրութեան հասնելու ուղին, ապա որչափ առաւել պէտք է զգալի լինի Ալ. Քալանթարի կորուստը, այսօր, մեր ներկայ խոր վէրապրումների և յուզումների օրերում, այն ժամին, երբ և Մայր-Հայաստանի գիւղացիութեան համար բարօրութեան և բարգաւաճման արշալոյսն է բացվում, երբ հայ շինականի համար լաւագոյն ազգային հնչակն է ղօղանջում օդի մէջ։

Եւ ահա այդպիսի ժամին մեր մէջ չը կայ Ալէքսանդր Քալանթարը, չը կայ նա, ով կարողանում էր իդէալականը զուգորդել գործնականի հետ և զուգորդել այնպէս, որ այդ զուգորդութիւնից բղխում էր հայ գիւղացու, հայ մասսայի տնտեսական, մտաւոր և բարոյական զարգացումը։

Նա, որ իր հեռատեսութեամբ և մարգարէական ոգով ընդգծեց Արևելեան Անատօլիայի կամ Հայաստանի բարօրութեան պերսպեկտիվը, հեռանկարը, այսօր մեր մէջ չէ տեսնելու, որ այդ հեռանկարն արդէն շատ մօտ է։

Այո, Ալ. Քալանթարի, իբրև հայ գիւղացիութեան ամենալաւ, ամենաանկեղծ և սրտացաւ բարեկամի, իբրև իմաստուն հրապարակախօսի, խոհեմ քաղաքագէտի և բեղմնաւոր հասարակական, ազգային ու համամարդկային գործչի կորուստը մնում է այսօր եւս անփոխարինելի և անդարմանելի։

Բայց նրա ոգին մեր մէջ է, նրա ոգին, նրա պատգամները կենդանի են, և նրանք դեռ երկար կը ղեկավարեն մեզ՝ ընթանալու այն ուղիով, որ ընդգծեց «Մշակի» անմահ հիմնադիր Գր. Արծրունին, որով նա, Քալանթարը, վարեց հայ հասարակական կարծիքը և որով անշեղ պէտք է ընթանայ «Մըշակը»։

Այն փառքը, որ վաստակել է իր համար Ալ. Քալանթարը հայ գիւղացիութեան, հայ ժողովրդի սրտում, մի պսակ է, որ միշտ կը մնայ անթառամ և անեղծ։

Եւ երբ Մայր-Հայաստանի դաշտերում հայ արօրը և հայ գութանը ազատօրէն կը հերկեն հայ հողը, երբ հայ երկրագործը ազատօրէն կերգէ իր շինական երգը, նա անշուշտ կերգէ այն մեծ երգը, որ սիրում էր երգել Ալ. Քալանթարը իր հուժկու և գեղեցիկ ձայնով՝

«Ահա ծագեց կարմիր արև,
Տաք և պայծառ է օրը,
Դէ՛հ, քաշեցէք, սիրուն եզներ,
Առաջ տարէք արօրը...»։

Հ. Առաքելեան

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մի տարի է, որ Գրիգոր և Անդրէաս Արծրունիների կողքին հանգչում է նրանց գաղափարների, մտքերի հաւատարիմ թարգման և նրանց պատգամների կտակակատար մի առաքինի աշակերտ, որ սիրեց նրանց անդաւաճան ջերմ սիրով, որ մինչև իր կեանքի վերջին բոպէն, վերջին շունչը մնաց մշակական և արծրունական՝ այս բառերի ամենալայն և ամենալաւ մտքով։

Դա մեր ամենիս սիրելի, մեր բարի, հեզ, զուարթ ընկեր Յովհաննէս Տէր-Մարկոսեանն էր։ Մի մարդ, որ իր պատանի հասակից կապվեց «Մշակի» հետ, գործեց նրա անմահ հիմնադիր Գր. Արծրունու հետ ամբողջ 15 տարի իբրև նրա աշխատակից, գործեց և նրա մահից յետոյ՝ իբրև արթուն պահապան «Մշակի» և աւանդապահ՝ Գր. Արծրունու ամբողջ 20 տարի, չը դաւաճանեց «Մշակին» և գերեզման իջաւ, ափսոսալով որ չը կարողացաւ տեսնել «Մշակի» յիսնամեակը։

Յովհաննէս Տէր-Մարկոսեանը ռազմիկ գրող և հրապարակախօս չէր. նա հեզ և բարի էր, բայց իր համոզմունքների, գաղափարների, մշակականութեան մէջ նա անդրդուելի և անընկճելի էր։ Նա սիրելի էր և համակրելի նոյնիսկ «Մշակի» գաղափարական հակառակորդներին, որովհետև նա մարմնացած, բիւրեղացած մաքրութիւն էր և անարատութիւն, որքան հողեղէն էակը կարող է մաքուր և անարատ լինել։ Աշխարհային փառք, փառասիրութիւն, հռչակ, ժողովրդականութիւն, որոնք շատերի համար գործունէութեան զօրեղ դրդիչներ են հանդիսանում, նրա համար գոյութիւն չունէին. Նա հետամուտ չէր ոչ հարստութեան, ոչ ընտանեկան երջանկութեան և ոչ ուրիշ շահերի. իր փառասիրութիւնը, երջանկութիւնը իր սիրեցեալ ուսուցչի մեծ գործը՝ «Մշակը» առաջ տանելու գործի մէջ էր տեսնում։

Այո, Յովհաննէս Տէր-Մարկոսեանի պէս տիպերը այժմ, մեր ներկայ իրականութեան մէջ, հազուագիւտ են։

Եւ որքան գոյութիւն ունենայ «Մշակը», որքան գոյութիւն ունենայ հայ մամուլը, նրա պատմութեան մէջ Յ. Տէր-Մարկոսեանի պայծառ դէմքը անջնջելի կը մնայ։

Եւ նա կը մնայ միշտ տիպար այն հազուագիւտ և առաքինի մարդկանց, որոնք թէև հանդիսանում են համեստ գործիչներ, բայց առանց որոնց գաղափարական կեանքի սայլակը առաջ գնալ չէ կարող։

Թող օրհնեալ լինի նրա յիշատակը յաւիտեան։

Հ. Առաքելեան

ԱԼ. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ԷՋԵՐԸ

Հանգուցեալ Ալ. Քալանթարը, ինչպէս երևաց նրա մահից յետոյ, սովորութիւն ունէր յիշատակարան պահել։ Նրա յուշերը պարունակող տետրերի թիւը անցնում է 12-ից։

Հանգուցեալի վերջին յիշատակագիրը գրված է 1913 թ. նոյեմ. 12-ին և 13-ին Էջմիածնում, ուր նա գնացել էր Պետրոգրադից վերադառնալուց յետոյ անմիջապէս՝ հայ գրերի գիւտի 1500-ամեակի և տպագրութեան 400-ամեակի համազգային յոբելեանի տօնակատարութիւններին մասնակցելու համար։

Այստեղ առաջ ենք բերում այդ յիշատակարանի վերջին էջերը, յապաւելով այն մասերը, որոնք վերաբերում են մի քանի հարցերի և մի քանի կենդանի անձանց, որոնց մասին դեռ ժամանակը չէ խօսել։

* * *

Էջմիածին, 12 նոյեմ. 1913 թ.

. . . . . .

Կառապանը անփորձ մարդ դուրս եկաւ։ Ձիերը լաւ չէին կապված։ Ուստի մենք Վաղարշապատից գնացինք Օշական աւելի քան ճանապարհի կէսը և յետոյ բարւոք համարեցինք վերադառնալ։

Վերադարձանք հիւրատուն և հիւրասիրվեցինք Վրթանէս վ.-ի մօտ նախաճաշով։

Պատգամաւորներ եկել են բաւականաչափ, իսկ առ հասարակ հիւրերի թիւը շատ մեծ չէ։ Ընդհանրապէս ներկայ համախմբումը նման է անցեալ տարվայ համախմբման։

Կաթողիկոսի գալուց յետոյ՝ ես և Հ. Առաքելեանը գնացինք նրան այցելութեան։ Նա սիրալիր ողջունեց և ցաւեց, որ չեմ հասել Օշական։

— Ձեր տեղը երևում էր,—ասաց նա,—պէտք է գայիք. բոլորը սպասում էին։

Խօսակցութիւն ունեցանք մեր գործիչների վրա...

. . . . . .

Սեղանատանը տեսայ շատ մարդկանց, որոնց հետ ունեցայ հետաքրքրական հարց ու փորձեր։

Ինձ դիմեցին, որ սկիզբ դնեմ ճառախօսութեան։ Ես խօսեցի հայ գրի կոչման և դերի մասին, բացատրեցի գրի անգնահատելիութիւնը մեր գործնական կեանքում, նրա անհրաժեշտութեան քարոզը՝ իբրև հանրային գրագիտութեան պայման։ Գիրը կոչված է մեծ դերի, բայց հայութիւնը լուրջ միջոցներ և մեծ եռանդ դեռ չէ ցոյց տալիս գրի ժողովրդականացման ասպարէզում։

Ապա խօսեցին Մաքսուտեան, Տէր-Միքայէլեան, Զամալեան և ուրիշներ անտակտ, թէև աղմկարար ճառեր։

Երևակեան Կարապետ եպ. կարդաց մի «ձեկուցում» հետաքրքրական, բովանդակալից, բայց խճողված և շատ ձևով արտասանված։ Հասարակութիւնը գնահատեց Կարապետ եպ.-ի ուսումնասիրութեան ապացոյցները և ծափահարեց ջերմագին։

Նալբանդեան երգեց երկու անգամ «Կռունկ» և մի հայկական երգ՝ դաշնամուրի ներդաշնակութեամբ։ Ներդաշնակող տ. Գարաքաշն ինքն էլ նուագեց երկու պիէս, որոնք հաւանութիւն գտան։ Տիկնոջը մատուցվեց ծաղկեփունջ։

Ներկայ էի Կաթողիկոսի մօտ Թաւրիզի դպրոցի և Ջօհրաբեան կտակի խնդիրների քննութեանը՝ մասնակցութեամբ Թաւրիզի դպրոցի հոգաբարձական կազմի։ Պարզվեցին եղած թիւրիմացութիւնները։ Հոգաբարձութիւնը յայտնեց, որ ինքն ընդունում է կտակակատարների պայմանները։

Գիշերելու համար ես տեղ ստացայ ինժեներ Գր. Կիրակոսեանի հետ հիւրատան ներքևի սենեակներից մէկում։ Սենեակը վատ չէ, մաքուր է, յատակը նոր ներկված. բայց չափազանց ցուրտ, գուցէ փոքր ինչ էլ խոնաւ (թէև Վրթանէս վ.-ը հաւատացնում էր, որ խոնաւութիւն չը կայ)։

. . . . . .

Շատերը հետաքրքրվեցին Երևանեան մրգերի Պետերբուրգ տանելու փորձով։ Ես պատմեցի մանրամասնօրէն։ Սեղանի վրա դրված էին նոյն տեսակները՝ քիշմիշի, հաչաբաշ, խանդամա, հալաղի, եղանդարի։ Այստեղ հաւանական էին գտնում, որ քիշմիշին դիմանում է, որովհետև կաշին բաւական ամուր է։

Նազարբէգեան Զաքարիան և Ստ. Սուլխանեանը Պարսկաստանի խաղողի մասին պատմեցին հետևեալը.

1) Ուրմիի շրջանը տարեկան դուրս է բերում մօտ 600,000 պուդ քիշմիշ։

2) Մարաղայի շրջանը՝ $1^1/_2$—2 միլիոն պուդ, երբեմն և աւելի։

3) Քիշմիշի տեսակից պատրաստվում է չամիչ-քիշմիշ։

4) Պարսկաստանը կարող է մեծ արտահանութիւն ունենալ սառցատար գնացքներով։

Խաչիկ վ.-ը մտադիր է բերել տալ Ագուլիսից «շաֆէի» տեսակ անկորիզ խաղողը և փորձել այստեղ։

Առ հասարակ համարում են, որ Պարսկաստանի խաղողը աւելի բարձր է, քան Կովկասինը։ Ագուլիսինն էլ լաւ է։

Ի միջի այլոց՝ Վրթանէս վ.-ի սենեակում սպանեցինք մի կարիճ, որ սողում էր առաստաղի վրա...

Կիրակի, 13 նոյեմ. 1913 թ.

Առաւօտեան ժամը 6-ին դուրս եկանք Կիրակոսեանի հետ զբօսնելու։ Ներսիսեան լճի ափին և յետոյ գնացինք վեհարանի նոր շինութիւնը տեսնելու։

Սեղանատանը թէյի հաւաքվել էր մեծ բազմութիւն։

ՔԱԼԱՆԹԱՐԸ ԱՅՐՎԵՑ...

Քալանթարը այրվեց...

Ճշմարիտ եմ ասում, և՛ մարդը այրվում է։

Լոյսը կրակ է, իսկ կրակը այրում է և այրվում, այրվում և մարում։

Եւ ամէն մի հայ գործիչ ինձ թւում է մի ճրագ։ Ճրագները վառվում են, կրակվում և լուսաւորում, լուսաւորում մեր խաւար և մութ հայութիւնը։ Յետոյ՝ ճրագները մարում են։ Այդ նշանակում է, որ արդէն հայ աշխատաւորը յոգնել է և ինքը այրվել։ Եթէ հողը մեզ վերադարձնէր մեր վաստակաւորներին, եթէ այդ բոլոր մեծ և փոքր ճրագները յանկարծ նորից շքեղ վառվէին, նորից լուսաւորէին մեր աղքատ կեանքի խաւար և մութ անկիւնները... որչափ լոյս, որչափ գեղեցիկ լոյս կը լինէր մեր շուրջը։ Եւ մանաւանդ այսօր, երբ մենք զգում ենք պէտքը այդ բոլոր և՛ մեծ, և՛ փոքր ճրագների։

Այն մեծ, անդուլ աշխատանքը, այն ծանր յոյզերը և խոհերը, որ հայ վաստակաւոր ազգային գործչին է վիճակված, օր առաջ մաշում են նրան։ Կռիւ կեանքի համար, կռիւ ազգի համար և միշտ ու հանապազ կռիւ չը հասկացողների, յիմարների և թշնամիների դէմ—դա չափազանց շատ է մի մարդու համար։ Մաշվում է, թուլանում է, յոգնում է սիրտը, չէ տանում և ճրագի նման մարում։

Միթէ մեծ սուրբ աշխատանքը ազգի խորանի առաջ մի կրակ չէ և միթէ տաղանդի ու հանճարի սքանչելի փայլը այդ կրակի գեղեցիկ բոցը չէ, որ շատ հեռուից լուսաւորում է և ճանապարհ ցոյց տալիս բոլոր ազգին...

Բայց կայ մի բնական օրէնք, որ այն, ինչ որ լուսաւորում է, այրվում է, այրվում և հանգչում, վերջանում, մարում կրակի պէս, կրակի նման...

Եւ մեր հայ վաստակաւորները այրվում են ու մարում...

Հողը ետ չէ տալիս ինչ որ առնում և խլում է մեզանից ագահաբար...

Չեն վառվի նորից մեր՝ մարած փոքր և մեծ ճրագները և չեն լուսաւորի մեր հայ կեանքի խաւար ու մութ անկիւնները...

Բայց ազնիւ վաստակաւոր Քալանթարի մահվան առաջին ամեակին ես սիրում եմ հաւատալ, որ այսուհետև մենք կաշխատենք օգնել բոլոր մեր ճրագներին, որ նրանց լոյսը լինի մեծ, առատ, շքեղ և լուսաւորէ բոլոր մեր ազգի ճանապարհը, լուսաւորէ հեռուից և շատ հեռու... Աշխատենք թեթևացնել նրանց կռիւը կեանքի դաժան պայմանների դէմ, թեթևացնել նրանց կռիւը մեր ազգի համար։ Այդ մեծ կռիւը չը ծանրացնենք մեր մանր-մունր անձնական հաշիւներով, եսերով...

Փառք Աստուծոյ, մենք արդէն բոլորս հասկացել ենք, որ հաւատը խղճի հարց է, որ բողոքականը և կաթոլիկը կարող են նոյնպէս լաւ հայեր լինել՝ ինչպէս մենք լուսաւորչականներս։

Մեզ մնում է նոյն չափով լինել համբերատար դէպի կուսակցութիւնները, դէպի անձնական համոզմունքները, միայն... որ մեր աշխատանքը, մեր տաղանդը ծառայէ ազգին, մեր խեղճ ազգին, որ խեղդվում է խաւարի մէջ և այնչափ կարօտ է մեզ բոլորիս, որ մի-մի ճրագներ լինենք նրա համար՝ ինչպիսի ճրագ էր մեր սիրած Քալանթարը...

Նա այրվեց, որովհետև կեանքի ծանր և դաժան կռւում նա աշխատում էր լուսաւորել... քշելով այն մութը, որ պատում է մեր ազգը...

Լուսաւորել նա կարող էր միայն կրակվելով...

Այդպէս է անխնայ օրէնքը. այն, ինչ լուսաւորում է, այրվում է, այրվում և մարում...

Այրվեց և մարեց և՛ Քալանթարը...

Եւ այսօր ես կարծես տեսնում եմ նրա ազնիւ երեսը և լսում եմ նրա ազնիւ կոչը։

Վառ պահեցէք հայ ճրագները. նրանց լուսին կարօտ է ողջ ազգը. թող հայ քամին չը փչէ, չը հանգցնէ նրանց...

Տղէրք, վառ պահեցէք հայ ճրագները...

Նրանց թիւը այնչափ քիչ է...

Նրանց այնքան կարօտ է մեր դժբաղդ ազգը...

Թող հայ քամին նրանց չը փչէ...

Չը փչէ և չը հանգցնէ...

Գր. Զալխուշեան

ԱԼ. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ ՄԱՀՎԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

I

Մի տարի անցաւ այն թախծալի և ողբերգական օրից, երբ Րաֆֆիի գերեզմանի վրա, խօսքը բերանին և գլխարկը ձեռքը՝ գետնին գլորվեց Ալէքսանդր Քալանթարը... Մահվան կոյր դիպուածը խլեց մեզանից մեր ուսուցչին և ղեկավարին։

Քալանթարի մահվան լուրը մի բոթ չէր, որ տարածվեց հեռու անկիւններում ցրված նրա աշակերտների մէջ, այլ շանթահար կայծակ, որ անցաւ մեր գլուխների վրայով, և երբ լռեց նրա որոտը, մենք նոր զգացինք աւերածի բովանդակ թափը, կորստի բոլոր մեծութիւնը։

Անցնող տարին շատ անգամ առիթներ տուեց յիշելու մեր ուսուցչին և հարցնելու, թէ նա այսպիսի դէպքում ի՞նչպէս կը վարվէր. և դեռ երկար կը շարունակվի նրա ազդեցութիւնը, քանի դեռ կան նրա անմիջական աշակերտները, որոնք երբէք չեն կարող մոռանալ անկեղծ գործունէութեան և վսեմ գաղափարների հետամտող հային։

Հայրենի ժողովրդի տնտեսական դրութիւնը բարձրացնելու, նրա համար բազմաթիւ ծրագիրներ և նախագծեր մշակելու և դրանք իր վարմանալի եռանդով և անդուլ ու անդադրում աշխատասիրութեամբ կեանքի մէջ իրականացնելու մի ընդունակութիւն ունէր Քալանթարը, որ բնածին էր նրա մէջ. այդ նրա կոչումն էր։ Իր ուժեղ անհատականութեամբ նա ինքնօգնութեան և ինքնուրոյնութեան օրինակն էր տարածում ամէն տեղ, և հայ գիւղը դեռ երկար կը յիշէ այդ անձնուէր և սրտացաւ բարեկամին, որ երբեմն դառն շեշտով յանդիմանում էր գիւղացոց անտարբերութիւնը տնտեսութեան քայքայման հանդէպ և երբեմն հայրական ցուցումներ էր տալիս անելիքի վերաբերմամբ։

Եւ միայն մենք չենք, նրա մօտիկ աշակերտները, մեծ յոյզերի անմիջական հաղորդակիցները, որ շշմեցինք այդ անակնկալ հարուածից։ Հայ ժողովուրդը իր լաւագոյն ամբողջութեամբ, կովկասեան և հանուր ռուսական մտաւորականութիւնը իր ներկայացուցիչների բերանով, և բոլոր նրանք, որոնց սրտերը ընդունակ են յուզվելու տապալվող կաղնու՝ գործունէութեան անձանձրոյթ կռողի հեռացումով, բոլոր նրանք, որոնք գէթ մի անգամ արժանացել էին Քալանթարին գործի մէջ տեսնել, նրա զբաղմունքի վայրկեաններում և խուլ անկիւններում, զգացին նրա մահվան առաջացրած մեծ բացը։

II

Եւ այս մեր արհաւիրքով լի և դժնդակ օրերում, երբ սպառնական բաղխումով հայ գիւղացու տնտեսութիւնն է տարուբերվում, երբ պատահարը սաւառնում է անկազմակերպ և համայնական սկզբունքին չը հետևող հայերի գլխին և երբ հայի դարաւոր իղձեր, նրա քաղաքակրթական ազատական գաղափարները կարծես թևեր են առել՝ թռչելու, ահա այսպիսի ծանր և պատասխանատու օրերում Քալանթարի հանգիստ և լուրջ դէմքը շրջահայեաց աչքերով՝ մեզ իր թելադրանքներն է անում։ Յիշենք Քալանթարի թողած աւանդները՝ նրա ժողովրդասիրութիւնը, հեռատեսութիւնը և աշխատասիրութիւնը։ Յուսացող ժողովրդի խորհրդաւորութեամբ բռնաւորված այս շրջանը պէտք ունի լրջութեան և հեռատեսութեան, նոյնքան և աշխատանքի. Քալանթարը իր պարթև հասակով կանգնելու է մեր մէջ միշտ յիշեցնելու աշխատանքի պէտքը, ժամանակի լրջութիւնը և գործի հեռատեսութիւնը։

Նա թողեց այս աշխարհը ջահը ձեռքին և վազքի միջոցին. մենք, որ մեր հերթին ստացել ենք նրա ջահը, մենք ևս աշխատելու ենք միշտ վառ պահել և վազելու ժամանակ մեր յաջորդներին տալ գործունէութեան այդ սիմվոլը։

Գ. Տէր-Ռուբինեան

ՉՈՐՍ ԹԱՆԳԱԳԻՆ ՀՈՂԱԹՈՒՄԲ

Ճակատագրի տնօրինութեամբ լրացաւ հայութեան չորս արժանաւոր զաւակի՝ Ց. Տէր-Մարկոսեանի, Ս. Զաւարեանի, Ալ. Քալանթարի և Կ. Խատիսեանի մահվան մի տարին։

Ներկայ ընդհանուր քաղաքական ալեկոծ ժամանակը կլանել է, յիրաւի նաև հայ ժողովրդի բովանդակ ուշադրութիւնը։ Սակայն նրա առաջ ծառացաւ չորս թանգագին անձանց մահվան տարելիցը, և այժմ նորից զգացվեց այդ չորս ազգային-հասարակական գործիչների վաղահաս կորուստը։

Այդ կորստի գիտակցութիւնը դառնում է սրտամաշ մանաւանդ այս օրերում, այժմեան փոթորկալի օրերում, երբ մեզ այնքան հարկաւոր են գաղափարի մարդիկ, ժողովրդի համար ու ժողովրդի մէջ գործող անձնուէր մարդիկ...

* * *

Ց. Տէր-Մարկոսեան այն համեստ լրագրողներից էր, որոնք հետամուտ չեն արտաքին փառքի։ Հեռու ընթերցողի աչքից, հանգուցեալը իր ծանր խաչն էր տանում, կատարելով լրագրական ներսի սրտամաշ ու ծանր աշխատանքը։ Նա եղաւ Գր. Արծրունու գործակիցը և նրա հաւատարիմ աւանդապահը նրա մահից յետոյ երկար տարիներ։ Այդ էր պատճառը, որ հանգուցեալ Իվան Սերգէիչը վայելում էր իրան ճանաչողների յարգանքը։ Հանդիսանալով համեստ լրագրողի օրինակելի տիպար, նա այդ էլ աւանդ թողեց մեզ՝ երիտասարդներիս։

* * *

Ազնիւ սրտով, գաղափարական եռումով ու կոչումով հանդէս եկաւ Ս. Զաւարեան հայ կարօտ իրականութեան մէջ և նետվեց ամբողջովին մարտիրոսագրվող թիւրքահայերն բռնակալ ու խեղդող լծից ազատագրելու և նրա մարդկային արդար իրաւունքների դատը պաշտպանելու ասպարէզը։

Ու երբև իր հարստահարված ժողովրդի բողոքի ձայնը նա, ամենքից սիրված Սիմէօնը, ընկաւ քաջ զինուորի նման հէնց այդ սրբազան կռւի դաշտում, զոհաբերելով իր կեանքը յանուն իր եղբայրների...

Առաքինի ու գաղափարական հերոսներն են այդպիսի վախճան ունենում, թողնելով պայծառ յիշատակ իրանց յետնորդների սրտում։

Եւ այժմ, երբ, աւաղ, բացվում է այն տառապեալ ժողովրդի նոր կեանքի արշալոյսը, որի համար գործեց Զաւարեանը սկզբից մինչև վերջը, մենք թարմ ծաղիկներ կը սփռենք նրա գերեզմանի վրա՝ ասելով.

— Դու, սիրելի Սիմէօն, չը տեսար քո երազների, խոհերի ու բաղձանքների իրականացման հնարաւորութիւնը։ Այսօր քո ընդգծած ուղիով գնացողները մայր երկրում արիւն թափելով օրհնում են քո յիշատակը, քեզ նմանների, Քրիստափորների անմոռաց յիշատակը...

* * *

Ալ. Քալանթա՜ր... Ժողովրդի անկեղծ բարեկամի հողաթումբը այսօր մահարձան է ընդունում վրան աւելի ծանր ճնշելու իր մէջ գտնվող աճիւնը։ Բայց միթէ կարող էր մի բուռն հող այնպէս հեշտութեամբ պարփակել այն անդուլ ու վիթխարի աշխատաւորին։ Միթէ այնպէս շուտ պէտք է հանգչէր շինականի հաւատարիմ խորհրդատուի աստղը, որ միշտ այնպէս լուսաւորում էր մեր դժգոյն իրականութեան մէջ...

«Մշակի» որբացեալ ընտանիքը հայ ժողովրդի հետ ողբում է կրկին մահը Քալանթարի, որ հանդիսացաւ եզակի մեծութիւն մեր կեանքում, որի ծանրակշիռ ու հեղինակաւոր ձայնը լսելի էր և օտարներին, որի կորուստը խոշոր հարուած էր մտաւորականութեան և գիւղացիութեան համար։

— Սիրելի՛ Քալանթար. քո բարեմասնութիւններից աւանդ ես թողել քեզ յարգողներին և քո արդիւնաւոր կեանքը պէտք է ուղեցոյց ծառայէ մեզ մեր անմխիթար իրականութեան մէջ։ Այսօր քո թանգագին շիրիմը քո պարթև մտքի ու հանրօգուտ գործունէութեան պսակն է կազմում։ Մենք նրա առաջ նորից բարոյական պարտականութիւն ենք համարում երդվել՝ կատարելու քո թողած նուիրական պատգամը. միշտ բարձր պահել գաղափարի դրօշակը...

* * *

Կ. Խատիսեան մոլեռանդ անձնուէր գործիչ հանդիսացաւ իր ժողովրդի։ Զարմանալի էր այդ մարդու տոկունութիւնն ու աշխատասիրութիւնը։ Արհամարհելով անհատական բարեկեցիկ կեանքը, նա գաղափարի դերվիշի գործունէութիւն ցոյց տուեց իր ամբողջ կեանքում հանրային շահի համար։ Նա փայփայեց, գգվեց, սիրեց իր զաւակին՝ «Կուլտուրական Միութեան» և իբրև իր բեղմնաւոր գործունէութեան կոթող, յանձնեց այն՝ հայ ժողովրդին, որ երախտապարտ կը մնայ դէպի հանգուցեալի յիշատակը։

* * *

Եւ այսօր, չորս թանգագին շիրիմների առաջ մենք փափագում ենք բուռն կերպով, որպէսզի մեր գործիչների հոգիները մի համերաշխութեան անքակտելի օղակով միացնէին հայութիւնը այս պատմական լուրջ շրջանում, զարթեցնէին հայի թմրած խիղճը, բանան կաշկանդված միտքը՝ գործելու միաբան, աշխատելու միաբան...

Այդ են պահանջում հայ յուզված հոգիները իրանց գերեզմաններից... Ե.

ԳԻՒՂԻ ՄԵԾ ԲԱՐԵԿԱՄԻ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Ներկայ համաեւրոպական ահագնագոյն փոթորկի մահագուշակ մղձաւանջի անմիջական ազդեցութեան տակ, երբ քաղաքակիրթ մարդկութեան հսկայ զանգուածը, որի մասն կազմող և մեր երկրի լաւագոյն ուժերը զբաղված են արեան գետեր հոսեցնելով, երբ կարծես մի անտեսանելի ձեռքի թեթև շարժումից մեռելութեան է դատապարտվել առաջադէմ աշխարհի կուլտուրական-մտաւոր կեանքը, երբ հասարակութեան գիտակից ու անծայր զգայուն խաւերը կենտրոնացրել են իրանց մտքերն ու հոգսերն ամբողջապէս մահատարած Մոլոխի աւերիչ ու թունաւոր արկածների շուրջը, երբ մամուլը, խղճի և արդարադատութեան այդ մարմնացեալ վկան գրեթէ բացառապէս տարված է արեան ծիրանագոյն ծովի և մարդկային սպանդանոցի պատկերագրութեամբ, ամենքիս համար միանգամայն աննկատելի սահեց շուրջ մի տարի այն սեւոր օրից, երբ մեր հասարակական ասպարէզում, պարտականութեան պատուաւոր պօստի վրա, գաղափարական դրօշը կրծքին ամուր սեղմած՝ յանկարծամահ եղաւ «Մշակի» բազմաշխատ խմբագիր, մեծ հրապարակախօսի հաւատարիմ աշակերտ և ազգային աննկուն գործիչ Ալէքսանդր Հայրապետեան Քալանթարը։

Հայկական մեծանուն գործչի առաջին տարելիցին համակրողների ամբողջ բանակը կսկիծն ի սիրտ դառնագին սգաց նրա անփոխարինելի կորուստը և արտասուահոս աչքերով խոստովանվեց, որ հանգուցեալի տեղը մեր հասարակական կեանքում մնալու է ամայի և թափուր դեռևս շատ ու շատ տարիներ...

Հայ ինտելիգենցիան մի անգամ էլ խորապէս գիտակցեց, որ Ալ. Քալանթարի մահով կորցրեց իր հեռատես ու անյողդողդ գաղափարախօսին, իր նուիրական իղձերի քաջարի պաշտպանին։

Հայ ուղղախօս մամուլն որբացաւ՝ զրկվելով իր առաջամարտիկ ժուռնալիստից, սառնարիւն ու անկաշառ հրապարակախօսից և վաստակաւոր խմբագրից։

Հայ գիւղատնտեսների սակաւանդամ ընտանիքը կորցրեց իր արժանաւոր նահապետին, անդադրում ու տաղանդաւոր ղեկավարին, Կովկասի կուլտուրական-տնտեսական հասունացած կարիքներին լաւատեղեակ ու հեղինակաւոր հասարակագէտին և ռացիոնալ գիւղատնտեսութեան շունչ ու հոգի, կենսունակութիւն ու կայունութիւն ներշնչող անվհատ հիմնադրին։

Հայ բազմատանջ գիւղը և իրաւազուրկ գիւղացիութիւնն անմխիթար ողբում է իր ծով ցաւերի ու անսահման հոգսերի անփոխարինելի բուժողի, նրա բազմապիսի կուլտուրական ու հասարակական կարիքներ և պահանջներ ըմբռնող և հնարաւորութեան սահմանում բաւարարող մեծ բարեկամի տարաժամ մահը։

Այո, սլացաւ մի բոլորակ տարի, բայց Ալ. Քալանթարի անմահ յիշատակը վառ ու լուսաւոր մնաց հայ ժողովրդի խոցոտված սրտում... Այդպէս էլ պէտք է լինէր։

«Իր ժամանակի համար ապրողը,—ասում է Գեօթէն,—յաւիտեան է ապրում»...

Այժմեան փոթորկագոյժ օրերին Ալ. Քալանթարի վաղահաս ողբալի կորուստը բազմապատիկ զգալի և անծայր ցաւալի է մեր երկրի այն սակաւաթիւ գործողների համար, որոնք գիւղական մասսայի տնտեսական անելանելի պայմանների և օրհասական դրութեան մահաբեր տագնապը թեթևացնելու համար պահանջում են լայն մասշտաբով գիւղատնտեսական շուտափոյթ օգնութիւն։

Խաղաղ, կուլտուրական աշխատանքի ասպարէզում, հանգուցեալի անսպառելի եռանդի ու տոկունութեան շնորհիւ, ծնունդ առաւ ու խոշոր գործ կատարեց Հայ Գիւղատնտեսական և Տնայնագործական Ընկերութիւնը, որը զուրկ լինելով ղեկավար կենսունակ ուժերից՝ դատապարտված է ներկայումս համարեա անգործութեան...

Առաջին սգապատ տարելիցին, ազգային մեծանուն գործիչն իր յաւիտենական հանգստարանից սիրեցեալ ժողովրդի ականջին կարծես մրմնջում է հետևեալ խորհրդաւոր խօսքերը. «Ես արձան եմ կանգնեցրել անձեռագործ ինձ համար, որպէս ուղի չի կոխկրտվի նա ոտքի տակ մարդկութեան»...

Դղլաղ Մ. Ղազարեան

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԲԱՐԵԿԱՄԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մի տարի է, ինչ հայկական գիւղատնտեսական աշխարհը զրկվեց իր անզուգական վարպետից, մեծ գիւղատնտես վետերան Ալ. Քալանթարից։ Մի տարի է, ինչ հայ ինտելիգենցիան, հայ մտաւորականութիւնը կորցրեց իր ընկեր-անդամին, հասարակական անաչառ գործիչին, մեծ հրապարակախօս Ալ. Քալանթարին...

Մի տարի է, ինչ գերեզման իջաւ հայ առաջադիմական խմբի գլխաւորը այն պահին, երբ դեռ պիտանի էր նա և կարևորագոյն ույժ՝ ժողովրդական տնտեսական և կուլտուրական գործի առաջադիմութեան։ Մի տարի է, ինչ հայ ժողովուրդը, Շիրակի, Ապարանպոլի, Փամբակի, Ղազախի և այլ գաւառների հայ գեղջուկը որբ մնալով իր մեծ ուսուցչից՝ իր գիւղատնտեսական ապրումներով՝ աւելի է սգում և սրտի կըսկիծ առաջացնում, երբ մտաբերում է իր գիւղատնտեսական զանազան ճիւղերին, որոնք անմահ Քալանթարի գործունէութեան և հետաքրքրութեան առարկաներն էին։ Եւ Ալ. Քալանթար իր եռանդուն գործունէութեան թափով ոչ միայն զարկ էր տալիս մեր ժողովրդի տնտեսական և կուլտուրական գործի առաջխաղացութեան, այլև մի մեծ դաստիարակ էր հանդիսանում հայ հասարակութեան համար՝ թէ կենդանի խօսքով և թէ գրական-բարոյախօսական ասպարէզներում։ Յիշենք, որ նա գործում էր ամեն ուղղութեամբ առանց ետ նայելու և անդադար անցնում էր շրջաններ, մտնում գիւղեր, քաղաքներ, ուր գործելու կարիք կար, և առանց յոգնելու, առանց տրտնջելու իր մասնագիտութիւնն էր գործ դնում յօգուտ ժողովրդի, յօգուտ գիւղացիութեան...

Այդ է պատճառը, որ Ալ. Քալանթարի յիշատակը միշտ անմոռաց է մնալու հայ ժողովրդի համար, այն ժողովրդի, այն գիւղացիութեան, որի զբաղմունքը կապված է կաթնագործութեան հետ, հողի կուլտուրայի վերաբերմամբ, անասունների սեռը ազնուացնելու հետ, տնտեսական և այլ հողագործական պայմանների վերաբերեալ և այլն։

Ոչ ոք չէ կարող ժխտել, որ հայ ինտելիգենցիան, հայ գիւղատնտեսական աշխարհը չեն տայ մէկը կամ մի քանիսը Քալանթարի պէս գիւղատնտեսների, քանի որ հայ ինտելիգենտ հասարակութեան շրջանից անշուշտ կարող են դուրս գալ շատ գիւղատնտեսներ։ Բայց Քալանթարի թողած բացը գոցելու համար այդ ասպարէզում՝ դեռ ևս շատ կը կարօտի հայ ժողովուրդը, որը իր լիուլի մխիթարութիւնը կը գտնի այն անձանց վերաբերմամբ, որոնք իբրև մասնագէտ գիւղատնտեսներ կը ձգտեն հետևել իրանց մեծ ուսուցչին, որը չէր խնայում ոչ եռանդ, ոչ ջանք և ոչ աշխատանք գիւղատնտեսական գործունէութեան վերաբերմամբ։

Իսկ այսօր, նրա մահվան տարեդարձին, երբ նորոգվում է Ալ. Քալանթարի յիշատակը մեր սրտերում, իբրև ժողովրդի բարեկամի, չոքենք նրա գերեզմանի մօտ և խոնարհենք մեր գլուխը նրա շիրմի առաջ... Եւ թող ժողովրդի իսկական բարեկամի անմահ յիշատակը դարերով անմոռաց մնայ հայ գիւղացու սրտում...

Նոր-Բայազէտ Գ. Սիմոնեան

ԱԼ. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Մահվան տարելիցի առթիվ)

«Մշակի» անցյալ տարվա № 234-ը [illegible] «Մշակի» գաւառական ընթերցողներին համար զույժ բերեց. ծանր և ողբալի զույժ. անսպասելի, յանկարծակի բերող և շշմեցնող զույժ։

Եւ յիրաւի, ո՞վ կարող էր երևակայել, թէ այդպէս շուտ իր մահկանացուն կը կնքէ այն մարդը, որ [illegible] հասարակական կեանքի առաջադիմութեան վեհ գաղափարով, որ ամբողջովին ծառայում էր դէպի լաւը, [illegible]. ո՞վ կարող էր երևակայել, թէ այդպէս անժամանակ կեանքից կը զրկուէր այն մարդը, որին դեռ կուլտուրական մեծ դեր էր վերապահված կատարելու մեր մտաւոր կյանքի անդաստանում։

Իմ առաջին և վերջին հանդիպումը հանգուցեալ Ալ. Քալանթարի հետ եղել է [illegible] տարի ապրիլ ամսում Թիֆլիս-[illegible] քաղաքում, [illegible] ամառը [illegible]։

Այն տպաւորութիւնը, որ նա թողնում էր մարդու վրա, [illegible] որ դէպի [illegible]։

Եւ առաջին անգամն էր, որ ես տեսայ այն մարդուն, որը «Մշակի» մէջ [illegible] կարդում էի [illegible]։

Եւ հենց այդ առաջին հանդիպումն, նրա հետ առաջին անձնական ծանօթութիւնն և [illegible]։ [illegible] «Դէպի սեւակը, Նկարագրեր շրջապատող աչքի ընկնող երևոյթները»։

Նրանք թէ երկրորդ անգամ են հանդիպում [illegible] մտածմանական պաշտելի մարդուն։

Այժ, [illegible]։

Եւ այսօր, չը նայած նրա մահվան մէկ տարին լրանալ է, բայց մեր հոգու խորքերում դեռ եւ թարմ է նրա յիշատակը։

Եւ այսօր, նրա թաղման տարելիցի օրը, [illegible] և կատարել նրա թողած բոլոր պատգամները։

Ցաւերժ յիշատակ։

Ս. Ս[illegible]

Ս ա ն ը ե ն դ

ԱԼ. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ ՄԱՀՎԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Արդէն լրացաւ «Մշակի» խմբագիր և հասարակական գործիչ Ալ. Քալանթարի մահվան տարելիցը։ Անցել է մի ամբողջ տարի, սակայն այդքան ժամանակում թարմ է մնացել բոլորիս յիշողութեան մէջ հանգուցեալի մահվան դէպքը Րաֆֆիի գերեզմանի վրա։

Իր ժամանակին հայ հասարակութիւնը արտայայտեց իր խորին ցաւակցութիւնը Ալ. Քալանթարի մահվան առթիվ։ Բայց այժմ, անցել քան երբէք, զգալի է Քալանթարի մահը, որովհետև ամբողջ տարվայ ընթացքում չեղաւ մէկը, որ փոխարինէր հանգուցեալին և նրա ընդհատ շարունակութեամբ [illegible] հասարակութեան կյանքում [illegible] և մեր [illegible]։

Այսօր, երբ ամբողջ հայ հասարակութիւնը վերստին իր յարգանքն է մատուցանում հանգուցեալին, մենք ևս միացնում ենք մեր [illegible]։

Ս ե ա ն — Ա. Վ.

ՀԱՇԻՒ

ՍՏԱՑՎԱԾ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐԻ

Ալ. Քալանթարի թաղման ու մահարձանի ծախսերը հոգալու եւ նրա անուան ֆոնդ կազմելու համար.

Թաղման կարգադիր մասնաժողովի և «Մշակի» խմբագրութեան ձեռքով ստացվել է ընդամենը 6736 ր. 61 կ.։

Այս գումարից ծախսվել է՝

1) Ուսուցչական[illegible] և թաղման համար	1648 ր. 76
2) Հանգուցեալի դիմակը և կիսանդրիները հանելու համար	200 ր. —
3) Հանգուցեալի լուսանկար պատկերի համար	100 ր. —
4) Նրա յիշատակին [illegible]	290 ր. —
5) Մահարձանին	1200 ր. —
Գումար	3438 ր. 76
Ուստի մնում է նրա անուան ֆոնդի համար	3297 ր. 85

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՌՈՒՍ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

24 հոկտեմբերի

ԹԻՖԼԻՍ.— Պաշտօնական։ Կովկասեան զօրքի շտաբի կողմից.

Հոկտեմբերի 23-ին խոշոր ռազմական ընդհարումներ չեղան։

Թիւրքական զինվոր [illegible] զօրամասերի և բազմաթիւ զինված քրդերի [illegible] Ալաշկերտի [illegible] դէպի [illegible] մեծ կորուստներով։

Ջարդված թիւրքական զօրքերը և քրդերը հեռանում են մեր զրաւած [illegible]։

Թիւրք զօրքերը և քրդերը [illegible] աւլւել։

ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

25 հոկտեմբերի

ԲՈՐԴՈ.—Արտաքին գործերի մինիստրութիւնը հրատարակել է հետեւեալ հաղորդագրութիւնը.

Ի նկատի ունենալով, որ Թիւրքական նաւատորմի թշնամական գործողութիւնները ֆրանսիական առեւտրական նաւի դէմ, որոնց հետեւանքները եղան երկու ֆրանսիացու սպանութիւնը և նաւի աւելի լուրջ վնասները, և որ գերմանական զինուորա-ծովային միսիան չը հեռացվեց, որպիսի միջոցով Բ. Դուռը կարող էր վերցնել իր վրայից կատարվածի պատասխանատուութիւնը, [illegible] Թիւրքական կառավարութեան [illegible] պատճառով Փրանսիան և Թիւրքիան գտնվում են կռւոյ պետութիւնների դրութեան մէջ։

ԼՈՆԴՈՆ.— Ալեքսանդրիայից ստացված հաղորդագրութեան համաձայն, Թիւրքաց [illegible] Թուլ չեն տալիս ռուսաց [illegible] դուրս գալ և փորձել են բռնել անգլիական [illegible] չոգենավերը [illegible] մտաքը [illegible]։

Թիւրքիայից եկողները յայտնում են, որ Թիւրքերի տրամադրութիւնը ծնկած է։

[illegible] Գերմանիայի դէմ Մեծ Բրիտանիայի և [illegible] Դամասկոսում [illegible]։

ԼՈՆԴՈՆ.—Դեյլի [illegible] հաղորդագրութիւններ համաձայն Հնդկաստանի [illegible] հեռագրեր է ստացել մուսուլմանական ընկ. կողմից, որոնց մէջ ցաւակցութիւն է յայտնում Թիւրքիայի [illegible] զօրքերի [illegible]։ [illegible] Թիւրքիայի մահմեդական պահակները [illegible]։

ԹԵՀՐԱՆ.— Հաստատվեց, որ Ռուսաստանի դէմ սրբազան պատերազմ սկսելու մասին [illegible]։

ԼՈՆԴՈՆ.—Րէյտէրի գործակալութեան հեռագրում են. «Թիւրքական մամուլի ամեն [illegible] հայտնում են, որ ներկայ պատերազմը չէ կարող կրօնական բնոյթ ունենալ, և մատնանշում են, որ մահմեդականների բարձր պարտքը կը լինի կատարեալ լօյալութիւն պահպանել բրիտանական գահի վերաբերմամբ։ Բոմպէյի նախագահութեան մուսուլմանական միութիւնը հեռագրով յայտնել է փոխարքային, որ մահմեդականների լօյալութիւնը մնում է անխախտ։ «Մենք հաւատարիմ ենք Գէորգ թագաւորին, բայց մենք չը պէտք է խիստ բացատրենք սուլթանին, որ լաւ զէնք է դարձել Ստամբուլի օպպօրտիւնիստ քաղաքագէտների ձեռքին»։ Մահմէդ Ալին, «Իգլէն-Կոմրէտի» գլխաւոր խմբագիրը, գրում է. «Մուսուլմանները պէտք է իրանց հոգին յանձնեն Աստուծուն, իսկ իրանց մարմինը յանձնեն հնդկական կառավարութեան կարգադրութեան»։ Նման հաւատարմութեան մասին՝ ստացվում են Հնդկաստանի զանազան կողմերից»։

ԼՈՆԴՈՆ.—Պարսկական կառավարութիւնը դիմել է մեծ պետութիւններին, յայտնելով որ պատերազմի հէնց սկզբից Պարսկաստանը խիստ չեզոքութեան քաղաքականութիւն է բռնել. սակայն միջազգային միջադէպը ծաւալվել է այնքան, որ կարող է մօտենալ և պարսկական հողերին, պարսից կառավարութիւնը հարկաւոր է համարել իր այդ որոշման մասին յայտնել կայսերական ֆիրմանի օգնութեամբ։ Այդ մասին յայտնելով Մեծ-Բրիտանիային, Պարսկաստանը խնդրում է աջակցութիւն ցոյց տալ նրանում, որպէսզի Պարսկաստանի չէզոք հողերը պատերազմի գործողութեան վայր չը դառնան։

ԿԱԶԱՆ.—Կազանի մահմեդականները, ջերմ աղօթքներ վերառաքելով բոլոր մզկիթներում Թագաւոր Կայսրի և Օգոստափառ Ընտանիքի կեանքի ու առողջութեան և մեր զօրքերին թշնամու դէմ յաղթութիւն տալու համար, ուր էլ որ այդ թշնամին լինի, խնդրեցին նահանգապետին առ ոտս Կայսրի արկանել անխախտ հաւատարիմ հպատակութեան զգացմունքներ դարեր շարունակ Գահին ու հայրենիքին նուիրված ռուսական մահմեդականների կողմից։

ՈՒՖԱ.—Օրէնբուրգի մուֆթիի ուղարկած հաւատարիմ հպատակութեան հեռագրին ստացվեց հետեւեալ ամենաողորմած պատասխանը.

Հաղորդեցէք մաղթանքին ներկայ գտնվող բոլոր մահմեդականներին Իմ սրտագին շնորհակալութիւնը Մեր ամբողջ Գերդաստանի և մեր քաջարի զօրքի յաղթութեան մասին աղօթելուն, ինչպէս նաև Ինձ հաւատարիմ հպատակութեան զգացմունքներ արտայայտելուն համար։ **ՆԻԿՈԼԱՅ**

ԼՈՆԴՈՆ.—Արմստրօնգի և Վիկկէրսի գործարանները յայտարարում են, որ Թիւրք-անգլիական պատերազմի պատճառով նրանք չեն կատարելու օսմանեան ընկերութեան տուած պատուէրները։

ՍՕՖԻԱ.—Կ. Պոլսից տեղեկացնում են, որ այնտեղից մեկնեցին ֆինանսների, ներքին գործերի մինիստրութիւնների և այլ վարչութիւններում աչքի ընկնող պաշտօններ վարող ֆրանսիացիք և անգլիացիք։

(Լրագիրներից)

◆ Երեւանից «Т. Л.»-ին հեռագրում են, որ Կարա գիւղի մօտ հետախուզումներ կատարելիս սպանվեցին եսաուլ Վասիլեւը և մի քանի կօզակ վիրաւորվեցին։ Թիւրքերը ծաղր ու ծանակի ենթարկեցին Վասիլեւի դիակը։ Փախչելով, Թիւրք զօրքերը բոլորովին կողոպտեցին հայկական Արծափ, Մոսուն և Կորուն գիւղերը։

◆ Անգլօ-ֆրանսիական նաւատորմի ռմբակոծութիւնը շատ լուրջ վնասներ է պատճառել Դարդանէլի բերդերին, որոնք չեն պատասխանում։

◆ Պարսկաստանը բողոք յայտնեց Բ. Դրան, որ Թիւրք զօրքերը խախտեցին Պարսկաստանի չէզոքութիւնը։

◆ Սօֆիայից հեռագրում են, որ հրաման է արձակված ընդհանուր զօրահանութեան մասին։

◆ Թիւրքիայի ազգաբնակութիւնը ներկայ պատերազմի նկատմամբ բռնել է անհաշտ ու անբարեացակամ դիրք։

◆ Բուխարէստից հեռագրում են, որ Թիւրքաց 1-ին և 2-րդ զօրաբանակները հրաժարվում են լսել գերմանացիների կարգադրութիւններին։ Նրանց մէջ անկարգութիւններ են սկսվել։

◆ «Нов. Вр.»-ն մի տաք յօդուածի մէջ առաջարկում է թիւրքահպատակ հայերին թողնել Ռուսաստանի սահմաններում։

◆ Պարսից կառավարութիւնը խնդրում է երրեակ համաձայնութիւնից պաշտպանել իր չէզոքութիւնը։ Միեւնոյն ժամանակ նա յայտնում է, որ կաշխատէ զօրահանութեան ձեռնարկել։

◆ Կ. Պոլսում համոզված են, որ Պարսկաստանը անխուսափելիօրէն միջամտելու է ներկայ պատերազմին։ Էմիսարները գերմանական ոսկիներով շլացնում են մինիստրներին։ Պարսկաստանի հանդէս գալը կախւոր է այն տեսակէտից միայն, որ Թիւրքաց զօրքերը գործողութեան ազատութիւն ձեռք կը բերեն Աւղանիստանում և Պենջաբում։ Էմիրը ամբողջովին ագիտատորների ձեռքումն է։ Կաբուլում Թիւրքերը եռանդով գործում են։

◆ Եապոնիան սպառնական նոտա է ուղարկել Բ. Դռան և իրան յայտարարել է համերաշխ երրեակ համաձայնութեան հետ։

◆ Մայրաքաղաքի թերթերին հեռագրում են, որ Ալաշկերտի, Հասան-Կալէի և Երզրումի մօտ կենտրոնանում են Թիւրքաց մեծաքանակ գնդեր։ Մօսուլից և Հալէպից գալիս են կանոնաւոր զօրքեր։ Եգիպտոսի սահմանում Թիւրքերը կենտրոնացրել են 100,000 զինուոր, որոնցից իւրաքանչիւրը, Էնվէր փաշայի ծրագրով, ունի տոպրակով լի աւազ Սուէզի ջրանցքը լցնելու համար։ Անգլիական զօրքը կազմ ու պատրաստ է։

◆ Ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի թերթերը, Բ. Դուռը մինչև վերջին րոպէն աշխատել է թոյլ չը տալ Գիրսին մեկնելու Կ. Պոլսից և հարթել միջադէպը։ Նոյն իսկ արտաքին գործերի մինիստրութիւնից Գիրսին անցագիր չեն տուել, և Գիրսը մեկնել է առանց անցագրի։ Թիւրք իշխանութիւնների կարգադրութեամբ՝ ռուսաց դեսպան Գիրսին ուղեկցել է Էսադ-բէյը մինչև բուլղարական սահմանը։ Գիրսը մեկնելուց առաջ ծածկագիր հեռագիրներ ուղարկեց ռուսական բոլոր հիւպատոսներին, առաջարկելով անմիջապէս մեկնել։ Բայց Թիւրք իշխանութիւնները խեղաթիւրեցին հեռագիրները. հիւպատոսներն էլ ետ ուղարկեցին հեռագիրները՝ յայտնելով թէ չը հասկացան։ Գիրսը ստիպված ուղարկում է բաց հեռագիրներ։

◆ Ամենուրեք Թիւրքիայից տեղեկացնում են հայ ժողովրդի հալածանքի մասին։ Երիտասարդութիւնը, չը յանձնելով զէնքերը, լեռներն է փախչում պարտիզանական կռիւներ սկսելու համար։ Լուրերի համաձայն, Ալաշկերտում հայերի ջարդ է սկսվել։

◆ Թիւրքիան Դամասկոսում և Հալէպում կենտրոնացրել է 100,000 զինուոր։ Եգիպտոսի անգլիական զօրքերի թւում կան շատ բուդդայական հնդիկներ։ Եգիպտոսի սահմանում անգլիացիք դրել են 180 թնդանօթ և կառուցել են ամուր բերդեր։

◆ Խաղաղութեան Մոսկվայի ընկերութիւնը որոշել է դիմել Բեռնի միջազգային բիւրոյին, խնդրելով հոգալ Թիւրքիայի վիլայէթների հայ ազգաբնակութեան վիճակի մասին։

◆ «Р. Сл.»-ին հեռագրում են Նախիջեւանից (Դոն), որ տեղացի հայերը 100,000 րուբլի են փոխադրում Կովկասի փախստականներին։

◆ «Р. Сл.»-ն գրում է. «Հինգ առաջին քայլերից մեր զօրքերը փայլուն աջողութիւն ունեցան ջարդելով Թիւրքերին Ջիվինի լեռնանցքում, ուր 37 տարի առաջ կռիւ էր մեր և Մուխթար-փաշայի միջև։ Գրաւելով Ջիվինը և Քորումը, մենք ձեռք ձգեցինք Էրզրումի ճանապարհի բանալին։ Էրզրումի վիլայէթում Թիւրքերը կարող են գործի հանել ոչ աւելի քան 200,000 զինուոր 300 թնդանօթով։ Քաջ գիտենալով, որ անկարելի է Կովկասի սահմանները մտնել բարձր լեռների վրայով, Թիւրքերը վաղուց էին մտածում անցնել Ուրմիայով և Թաւրիզով և Արաքս գետի գծով։ Մենք վաղուց նկատի էինք առել այդ կողմից Թիւրքերի երեւալու հնարաւորութիւնը»։

◆ «Р. В.»-ն գրում է, որ Թիւրքահայերին Ռուսաստանի յաղթութիւնը փրկութիւն է աւետում. այդ պատճառով էլ հասկանալի է նրանց մեծ ոգևորութիւնը։

◆ Դիադինում մենք գերել ենք 120 Թիւրքի և մի գնդապետ։ Թիւրքերից սպանվեցին 50 հոգի։ Ռուս զօրքերի ձեռքն ընկան 6 ֆուրգոն փամփուշտ և ռազմամթերք։ Կօզակները փրկեցին հարիւրաւոր հայերի կոտորածից։

◆ Ռուսաբնակ Թիւրքահպատակներին պատերազմական գերիներ յայտարարելու հարցը լուծվելու է այս օրերս։

◆ Իգդիր են բերված մի քանի վիրաւոր կօզակ։ Պարզվել է, որ Թիւրքերը գործ են ածում այնպիսի փամփուշտներ, որոնց ծայրերը կտրված են։

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

25 հոկտեմբերի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

«Երեք շաբաթից աւելի գրեթէ անընդհատ և յամառօրէն շարունակվող կռիւը Սանի վրա և Պերեմիշլից դէպի հարաւ, հոկտ. 23-ին վերջացաւ աւստրիացիների ընդհանուր նահանջով։ Այդ օրվայ նախօրեակին աւստրիացիները վերջին ջանքերը գործ դրին, որպէսզի մեր զօրքերը ետ շպրտեն, որոնք անցնում էին Սանը։ Մինչև կէս գիշեր թշնամին մեր ճակատի վրա յարձակւում էր գործում, առաջանալով խիտ խմբերով, սակայն ամենուրեք ետ մղվեց մեծ կորուստներով։ Հոկտ. 23-ին թշնամու զօրքերը Սանից ձգվեցին Դուբլինի ուղղութեամբ Կարպատների վրայով Պերեմիշլից դէպի հարաւ. ամենուրեք թշնամին նոյնպէս աշխատում է դուրս գալ կռւից։ Նրա բոլոր ճակատով մենք հետեւում ենք եռանդուն կերպով։ Հոկտ. սկզբին մեր զօրքերը թշնամու հետ կռւի մէջ էին գրեթէ 500 վերստ ուղիղ տարածութեան վրա, Վարշավայի շրջակայքից մինչև Կօզենիցէ և Պերեմիշլից մինչև Ջերնովից։ Հոկտ. 7-ին մեզ աջողվեց վճռական յաղթութիւն տանել գերմանացիների վրա Վիսլայի ձախ ափում Վարշավայի շրջանում, այսինքն մեր՝ ռազմական ողջ զօրաճակատի աջ թեւում։ Հոկտ. 15-ի և 20-ի միջև ետ մղվեց թշնամու ընդդիմադրութիւնը Նովօ-Ալեքսանդրիայի և Սանդօմիրի շրջանում, իսկ հոկտ. 23-ին աւստրիական զօրքերը Գալիցիայում ստիպված եղան նահանջել։ 18 օրվայ ընթացքում ընդարձակելով մեր աջողութիւնները 500 վերստ ունեցող ողջ զօրաճակատի վրա, մենք ամենուրեք ջարդեցինք թշնամու ընդդիմադրութիւնը, որը գտնվում է կատարեալ նահանջի մէջ։ Մեր յաղթութեամբ մենք պարտական ենք Տէր-Աստուծու անսպառ ողորմածութեանը և մեր հրաշք-քաջերի գերհերոսութեանը, որոնցով Ռուսաստանը իրաւունք ունի հպարտանալու։ Ունեցած յաղթութիւնը թոյլ է տալիս մեր զօրքերին նոր գործողութիւնների դիմելու, որով պատերազմի նոր շրջան է սկսվում»։

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

23—25 հոկտեմբերի

ԼՈՆԴՈՆ.—«Դէյլի-Քրօնիկլ» լրագրին հաղորդում են, որ Հիւսիսային Ֆրանսիայում բրիտանական զօրքը երեք օր շարունակ մինչև շաբաթ օրվայ երեկոյեան դիմադրում էր 700,000 գերմանացիների, որոնք փորձում էին ճեղքել Իպրի և Լիլի միջև ընկած ռազմագիծը։ Գերմանացիների յարձակման առաջին օրը նրանք ընկնում էին ամբողջ խմբերով։ Մի քանի տեղերում նրանց գիւղերից կազմվեցին ամբողջ կոյտեր, բայց և այնպէս նրանց թարմ զօրամասերը առաջ էին շարժվում, բայց ընկնում էին թակարդի մէջ։ Երկրորդ օրը գերմանացիք առաջացան մեծաքանակ գնդերով։ Բրիտանացիք կռւով նահանջեցին հինգ մղոն։ Երրորդ օրը բրիտանացիք հակայարձակման ձեռնարկեցին և հալածեցին գերմանացիներին սուիններով 15 մղոն տարածութեամբ։

«Էկսչէյնջ-Կոմպ.» հրատարակել է բէլգիական գլխաւոր շտաբի հետեւեալ հաղորդագրութիւնները հոկտ. 21-ից. «Բէլգիացի զօրամասերը առաջացան Լոմբարդիդի ուղղութեամբ Սէն-Ժօրժի և Տերբէտի միջև։ Սակայն առաջխաղացումը հեղեղից ու թշնամու կրակի պատճառով դանդաղ էր։ Գերմանացիք դեռ գրաւում են Սէն-Ժօրժի ագարակները՝ Իզէրի ձախ ափում։ Ծովային հրացանաձիգ զօրքերը նորից գրաւեցին Սխուվիկէնսկերկէն։ Դիկսմիւդէից դէպի հարաւ գերմանացիք հոկտեմբերի 22-ին յարձակում գործեցին Բիխսօդի կամուրջի ուղղութեամբ, բայց վանվեցին և հեռացան գիւղից»։

ՓԱՐԻԶ.—Երեկոյեան հրատարակվեց հետեւեալ պաշտօնական հաղորդագրութիւնը.

«Լիս գետից դէպի հիւսիս տեղի ունեցած գործողութիւնների մասին ոչ մի տեղեկութիւն ստացված չէ։ Արրասից դէպի հիւսիս գերմանացիք արշաւեցին մեծ յամառութեամբ, բայց մեր զօրքերը նորից գրաւեցին մեր թողած դիրքերը։ Արգօնեան բարձունքներում գերմանացիների բոլոր յարձակումները Սէնտ-Ուբէր շրջանում վանվեցին։ Մնացած զօրաճակատում էական փոփոխութիւն չը կայ»։

ԼՈՆԴՈՆ.—Ամստերդամից հեռագրում են. «Տէլէգրաֆ» լրագրին հաղորդում են Սէն-Լուիից, որ գերմանացիք նահանջեցին Իզէրի մօտից։ Բէլգիացիք տիրում են գետի երկու ափին։ Գերմանացիք նահանջում են դէպի Բրիւգգէ, որտեղից ազգաբնակութիւնը փախչում է Հօլլանդիա։

«Դէյլի-Մէյլի» Ռօտտէրդամի թղթակիցը հեռագրում է, որ բրիտանական նաւատորմը ռմբակոծեց Նօկկէի մօտի ծովափը, հօլլանդական սահմանից ոչ հեռու։ Գերմանացիք, որոնք գրաւում էին Զէէբրիւգգէն, ստիպված եղան դաշնակիցների կրակից ետ քաշվել։ Հօլլանդական սահմանը փակ է բէլգիացիների համար, և ոչ ոքի չէ թոյլատրվում հեռանալ Անտվերպէնից։ Հօլլանդական սահմանի մօտի բէլգիացիներին առաջարկված է դուրս տանել ծերունիներին, որովհետեւ այդ շրջանը շուտով դառնալու է կռւադաշտ։

ՓԱՐԻԶ.— Պաշտօնական հաղորդագրութիւն. «Երէկ ամբողջ օրը ոչ մի էական փոփոխութիւն չի եղել Բէլգիայի և Հիւսիսային Ֆրանսիայի զօրաճակատում։ Գերմանացիները իրանց ուժերի կազմի մէջ փոփոխութիւններ են մտցնում, պահեստի զինուորների կորպուսներ բերելով, որոնք արդէն խիստ վնասվել են գործող զօրաբանակից։ Կատաղի կռիւներ են եղել Արգօններում, ուր սուինների հարուածներով մեր զօրքերը ստիպեցին թշնամուն նահանջել։ Վէվրում մենք ետ մղեցինք թշնամու նոր յարձակումները։ Ֆրան-Կոլրօնն-դէ-Նանսիից դէպի հիւսիս-արեւելք Պարուայի անտառների շրջանում և Բաքարի ու Բլամօնի միջև մեր առաջապահ գնդերը յարձակման են ենթարկվել թշնամու կողմից, որի առաջը կարել ենք»։

ԾՈՎԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

24 հոկտեմբերի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Լօֆատոֆտի մօտ ականի կպչելով խորտակվել է շվեդական «Ալիսա» շոգենաւը, որ Լօնդոնից դիմում էր Գօտէնբուրգ։

Քրիստիանիայից հաղորդում են, որ նորվէգիական «Նայմալանդ» շոգենաւը, որ Ամստէրդամից գնում էր Անգլիա՝ կպաւ ականի, պայթեց և խորտակվեց։ Նաւաստիներին ազատել են։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

25 հոկտեմբերի

ՉԻՖՈՒ.—Ցինդաոյի Մոլչաւան և Իլտիս ամրութիւնները միանգամայն քանդւած են, որոնց կայազօրները գերի են 800 գերմանացիներից։

Վարձկան չինացիները, փախչելով նաւերով, ... են Չիֆու, ... կայազօրներից։

... են, որ Ցինդաոյի բերդապետը Մէյեր Վալդեկ վիրաւորւած է։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՑՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

23 հոկտեմբերի

ՀՌՈՄ.—Կազմվեց նոր կաբինետ հետևեալ կազմով։ Սալանդրա՝ մինիստր-նախագահ և ներքին գործերի մինիստր, Սոննինո՝ արտաքին գործերի, Մարտինի՝ գաղութների, Օրլանդո՝ արդարադատութեան, Կարկանո՝ ֆինանսների, Դանէօ՝ գանձարանի, Չուֆֆելլի՝ հասարակական աշխատանքների, Գրիպպօ՝ ժողովրդական լուսաւորութեան, Կավասոլլօ՝ երկրագործութեան, գեներալ Ցուպպէլլի՝ զինւորական, ծովակալ Վիալա՝ ծովային, Ռիչիօ՝ պոստ-հեռագրական։ Երեկոյեան մինիստրները երդում տւին։

ՊԱՐԻԶ.—Պուանկարէն պետական գործերով մեկնեց Բորդօ։ Նա մտադիր է վերադառնալ մօտիկ ապագայում և այցելել արևելեան զօրքին, որի մօտ նա դեռ չէ եղել։ Նա կանգ է առնելու նաև Լօթարինգիայի և Շամպայնի այն տեղերում, ուր առպատակել է թշնամին։

ՑԵՏԻՆԻԷ.—Իտալական մի ռազմանաւ Բօեանի գետաբերանին հսկում է ափի վրա։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտօնական։ Արտաքին գործերի մինիստրութեան կողմից. «Ի նկատի ունենալով, որ շարունակ բազմաթիւ դիմումներ են լինում ռուսական զօրքի գերի ընկած զօրականների վիճակի, նրանց նամակ, դրամ ու փաթեթ ուղարկելու եղանակի մասին, արտաքին գործերի մինիստրութիւնը իր պարտականութիւնն է համարում յայտնել ի գիտութիւն բոլորի, որ վերոյիշեալ հարցերի վերաբերմամբ բոլոր յարաբերութիւնները կենտրոնացած են ռուսական Կարմիր Խաչի ընկերութեանը կից հաստատւած տեղեկատու բիւրօյում։ Արտաքին գործերի մինիստրութեանը ուղղւած բոլոր հարցումները այս առիթով յանձնւած են ըստ պատկանելոյն յիշեալ բիւրօյին, որից և պէտք է պատասխաններ ստանալ։

ՏՕԿԻՕ.—Դիլլօնի արած այն յայտարարութեան առիթով, թէ կարելի է ուղարկել ճապօնական զօրքեր Եւրոպա, պաշտօնական «Ճօցի Սիմբունը» խօսում է այդ մտքի դէմ, գտնելով հարցը բարդ և ճապօն զօրքի խնդրից դուրս։ Սակայն զինւորական շրջաններին մօտ լրագիրները պաշտպանում են զօրք ուղարկելու անհրաժեշտութեան միտքը։

ՊԱՐԻԶ.—Պուանկարէն մի նամակով յանուն զինւորական մինիստր Միլլէրանի իր խանդավառութիւնն է յայտնում քաջարի ֆրանսիական զօրքի տարած յաղթութիւնների առիթով։ Իր նամակը նախագահը վերջացնում է այս խօսքերով. «Զօրքը արժանի է երկրին, ինչպէս երկիրը արժանի է զօրքին։ Ֆրանսիան անյաղթելի է, որովհետև նա համոզւած է, որ ինքն արդար է և հաւատում է իր անմահութեան»։ Միլլէրանը նամակը յանձնեց Ժօֆֆրին, արտայայտելով իր ցնծութիւնը։

ԲՈՐԴՕ.—Պուանկարէն վերադարձաւ Ռիբօյի ուղեկցութեամբ։

ՍՕՖԻԱ.—Զինւորական մինիստրութիւնը միջոցներ է ձեռք առել աստիճանաբար զինւորական(?) զինւորժութեան կանչելու պահեստի վեց կարգ զինւորների երեք նուագ զօրակոչութեամբ։ Զինւորժութիւններից յետոյ ամեն մի խմբակը կարձակվի իր տները։

ԼՕՆԴՕՆ.—Ամստէրդամից հաղորդում են հոկտ. 23-ից, որ Անտվէրպէնի կայարանում 18—30 տարեկան երիտասարդները կալանաւորվեցին գերմանացիներից, երբ փորձելիս են եղել փախչել Հօլլանդիա։ Նրանցից կալանաւորվել են 80։ Անտվէրպէնից մեկնել են շատ գնացքներ գերիների երեխաներով։ Բոլոր վիրաւորները կանչւած են հիւանդանոցներից։

ՕԴԵՍՍԱ.—Ձերբակալվեց գերմանական մի կազմակերպութիւն «Ֆլոտէն-Ֆերէյն» անունով, որ կբաղվում էր յօգուտ գերմանական նաւատորմի դրամ հանգանակելով։ 44 ձերբակալվածի թւում կան տեղական գերմանական գաղութի աչքի ընկնող անձինք։

ԼՕՆԴՕՆ.—«Դէյլի-Մէյլը» հաղորդում է, որ Օստենդէի բնակիչներին հրամայված է նստել նկուղներում մթերքներով հինգ օր շարունակ, մինչև որ գերմանացիների նահանջը վերջանայ։

ՎԱՐՇԱՎԱ.—Օպատովից հաղորդում են, որ հրացանաձգութիւնից յետոյ քաղաքի կէսը փլատակ դարձաւ։ Սպանված և վիրաւորված են 12 բնակիչ։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Գերագոյն Զօրահրամանատարը ռուսական զօրքերի փառաւոր յաղթութիւնների առիթով ստացել է շնորհաւորական հեռագիրներ Պետրօգրադի ֆրանսիական և ճապօնական դեսպաններից։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՑՈՒՐՋԸ

—

◆ «Б. В.»-ն յայտնում է, որ զինւորական մինիստր Սուխոմլինովը, այցելելով հիւանդանոց, խօսել է վիրաւորների հետ։ Երբ վերջինները խնդրել են ուղարկել դարձեալ իրանց կռւի դաշտը, մինիստրն ասել է, որ ժամանակ կունենան գնալու, քանի որ պատերազմը տևելու է 2 տարի։

◆ Պետրօգրադի լրագիրները գտնում են, որ շուտով պատերազմին մասնակցելու են անխուսափելիօրէն Իտալիան և Ռումինիան։ Ետոյ կը մասնակցեն և միացած պետութիւնները։

◆ Պետրօգրադի համալսարանը որոշել է պատուաւոր անդամ ընտրել բէլգիական թագաւոր Ալբէրտին։

ԼՈՒՐԵՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

—

Նոր աղբիւրներից հաստատւում է հաղորդութիւնը այն մասին, որ գերմանական կառավարութիւնը փորձ է արել անպաշտօնական կերպով բանակցութիւններ սկսել Ֆրանսիայի առևտրական և ֆինանսական մի քանի ազդեցիկ գործիչների հետ։

Կայզէրի կառավարութիւնը ջանում էր համոզել այդ ֆրանսիացիներին, որ ինքը արժանի հարգն է տալիս ֆրանսիական քաջ զօրքերին և որ ինքը ներկայ պատերազմում Ֆրանսիայի վրա երբէք չէ նայել որպէս գլխաւոր թշնամու։ Ընդհակառակը, Գերմանիան հէնց այժմ էլ պատրաստ է հաշտութիւն կնքել Ֆրանսիայի հետ, ոչ միայն պատուաւոր պայմաններով, այլ և Ֆրանսիայի համար ձեռնտու։ Դրանով ուզում էին հասկացնել, որ Ֆրանսիային կը զիջեն Մեցը՝ Լօթարինգիայի մի մասի հետ, գուցէ և Էլզասի մի որևէ մասը։

Այն հարցին, թէ ինչպէս են մտադիր Գերմանիան և Աւստրիան կանօնաւորել իրանց գործերը Ռուսաստանի, Անգլիայի, Բէլգիայի և վերջապէս Սերբիայի հետ,— կայզէրի անպաշտօն գործակալները յայտնել են, որ իրանք չը գիտեն, բայց ենթադրում են, որ Գերմանիան կը պահանջի Շէլդուով ճանապարհ տալ իրան, ուրիշ խօսքով, յանձնել իրան Անտվերպէնը Բէլգիայի հիւսիսային մասով։

ԲԷԼԳԻԱԿԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ՀՐԱՄԱՆԸ

—

«Рус. Сл.» ասելով, Ալբէրտ թագաւորը առանձին հրամանով դիմել է իր զօրքին, որի մէջ, ի միջի այլոց, ասւում է, որ բէլգիական դաշտային զօրքը շուտով պէտք է լրացվի կամաւորներով և նորակոչներով մինչև իր նորմալ թիւը։

— Զինւորներ,—գրում է այնուհետև թագաւորը,—մեր քաղաքները հրդեհված են և տները քանդված։ Մեր թանգագին հայրենիքը ավի մէջ է։ Սակայն աւելի մեծ աղէտ է սպառնում մեր հայրենակիցներին, եթէ դուք չպաշտէք նրանց նրա խուժած թշնամուց։ Այդ մեր պարտականութիւնն է։ Մեր քաջ դաշնակիցների օգնութեամբ մենք պէտք է փրկենք հայրենիքը»։

Թագաւորի հրամանը կարդալու ժամանակ զինւորները գոչում էին.

— Մենք չենք մոռացել Լուվէնն ու Տերմօնդը...

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՀԱՆԴԷՍ ԳԱԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

—

«Times»-ը, քննելով թիւրքերի ռուսական ափերի վրա յարձակվելու հարցը, ասում է.

«Դաշնակիցները միանգամայն պատրաստ են դիմաւորել Թիւրքիայի հանդէս գալը և վաղուց արդէն պատրաստ էին։ Անգլիան արդէն ամեն անհրաժեշտ միջոցները ձեռք է առել Եգիպտոսում, իսկ Ռուսաստանը աւելի քան պատրաստ է, որի մէջ շուտով կը համոզվեն Թիւրքիայում։ Ցիմարութիւն անելով և իրան գերմանական արկածախնդրութեանը ենթարկելով, Թիւրքիան իր սեփական դատավճիռն արձակեց, և շուտով օսմանեան կայսրութիւնից Եւրոպայում յիշողութիւն կը մնայ միայն։ Քանի որ թիւրքերը իրանք վճռեցին ձգտել իրանց կործանման, մենք չը պէտք է խղճանք նրանց կռւողների շարքում հանդէս գալու մասին։ Երբ վերջանայ այս մեծ պայքարը, Եւրոպան կազատվի այն երկու գլխաւոր փակտորներից, որոնք 50 տարուց աւելի սպառնում են խաղաղութեանը, այն է՝ պրուսական միլիտարիզմից և թիւրքերի ներկայութիւնից Եւրոպայում։ Դաշնակիցները սուրը պատեանի մէջ չեն դնի, մինչև որ այդ փակտորները չը խորտակվեն այնպէս, որպէսզի նրանք հանդէս չը գան նորից»։

Անգլիական մի ուրիշ թերթ՝ «Վեստմինստեր Գազետտ» իր առաջնորդողում քննելով Թիւրքիայի հանդէս գալը՝ ասում է.

«Դաշնակիցները առաջարկեցին Թիւրքիային, չէզոքութիւն պահպանելու դէպքում, պահպանել նրա տէրրիտորիալ ամբողջութիւնը։

«Եթէ նա մի կողմ է շպրտում այդ առաջարկութիւնը և ոյժ է տալիս աւստրիական և գերմանական զէնքին, նա դրանով ինքն է ենթարկում իր գոյութիւնը։ Դաշնակիցների յաղթութիւնը վերջնականապէս կորոշէ թիւրքական հարցի կանօնաւորումը Եւրոպայում։

«Մի քանի տեսակէտով,—շարունակում է Լօնդօնի լրագիրը,—մենք պէտք է շնորհակալ լինենք, որ դրութիւնը վերջապէս պարզվեց հէնց Թիւրքիայի կողմից, որովհետև պատերազմի ամեն մի հետևանք, որի ժամանակ թիւրքական հարցը բաց կը լինէր, նոր առիթ կը հանդիսանար պետութիւնների իրար հետ չփվելուն, կամ ընդհարվելուն։

«Թիւրքիայի գաղտնի թշնամութիւնը քաղաքական առաւել լուրջ փակտոր կը լինէր, քան պատերազմը այդ պետութեան հետ»։

յացնէ Ա. Բատայլի «Ցիմար կոյսը» դրաման, որի մէջ մեծ աջողութեամբ հռչակաւոր Ռեժանը կատարում էր Ֆաննիի դերը արտասահմանի և Ռուսաստանի բեմերի վրա։ Այդ դերը հայ դրամատ. խմբում յանձնված է տ. Մայսուրեանին։ Մեծ ջանք է գործ դրված այդ պիէսը պատուով ներկայացնելու համար։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎՐԱՑ ԽՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

◆ «Թեմի» շաբաթաթերթում տպված է մի յօդուած, որի հեղինակը պաշտպանելով այն միտքը, թէ վրաց թատրօնը անպատճառ պէտք է իր նախկին պատմական տեղի վրա վերաշինել, այլ ոչ ուրիշ որևէ տեղ, ինչպէս շատերը կողմնակից են, միևնոյն ժամանակ յայտնում է, որ սխալ է այն տարածված տեղեկութիւնը, թէ իբր այդ թատրօնի շինութեան համար Զուբալով եղբայրները նուիրել են Ինժեներնայա փողոցի վրա գտնվող ազատ հողը։

◆ Վրաց կանանց միութիւնը Մցխէթայում տիկ. Վ. Մայսուրաձէի նախագահութեամբ ունեցած ժողովում որոշել է ժողովել մի որոշ գումար և ուղարկել Վրաց թատրօնի շինարարական մասնաժողովին։

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ատամնաբուժարան

հիմնված ատամնաբոյժ

Բ. ՀԱՅԿԻՆԱՅԻ

նախաձեռնութեամբ։ Թիֆլիս, Միխայլովսկի պր. № 76

Բուժարանը բաց է հիւանդների համար օրվայ ու գիշերվայ ամեն ժամին։ Ատամները բուժելու և պլօմբելու համար վճարը ստացվում է ըստ հաստատված սակագնի։

Բուժարանում գործում են 5 բժիշկ-մասնագէտներ, բժ. վիրաբոյժ Ռ. Բ. Պիրադովը (որ ժամանակաւորապէս բացակայ է)։

Բուժարանն ունի կատարելագործված լաբօրատօրիա արհեստական ատամներ պատրաստելու համար։ Կատարվում են ամեն տեսակ ատամ ոսկու-տեխնիկ կամ աօխատանքներ և շատ վերանորոգումներ 3 ժամվայ ընթացքում։

(օ. մ.) 755. 100—36

Գիւղատնտեսական Բիւրօ

Գիւղատնտեսութեանը եւ կօօպերացիային վերաբերող խորհուրդներով իրան դիմողներին

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ

Ա. ԱԹԱՆԱՍԵԱՆ

Ընդունում է ամեն օր (բացի շաբաթ և կիրակի օրերից) առաւօտ. ժ. $8^1/_2$-ից մինչև $10^1/_2$-ը, երեկ. ժ. $5^1/_2$-ից մինչև $7^1/_2$-ը։ Թիֆլիսից դուրս եղած գրաւոր դիմումներին պատասխանվում է անմիջապէս. պատասխանի համար պէտք է ուղարկել 2 հատ 10 կոպէկանոց պօստային մարկաներ։

Հասցէն՝ Թիֆլիս, Бебутовская № 6.

(ե. հ. կ.) 921. 0—9

Много тысячъ населенія
Имѣетъ округъ Армавиръ,
Много тысячъ убѣжденій
Принесъ „БОРАКСЪ" въ этотъ міръ.
При каждой стиркѣ препаратъ
Внесетъ имъ успокоеніе,
Каждый скажетъ ему я радъ,
Что даетъ семейству увѣреніе:
Изъ многихъ средствъ онъ великъ,
Экономичнѣе въ дѣлѣ,
Къ нему уже кто привыкъ,
Съ охотой беретъ на самомъ дѣлѣ.

Ящ. въ 80 шт. высыл. по получ. 20 руб. или нѣск. задатка. Фабр. прен. Г. К. Давыдова. въ Армавирѣ.

(4.) 945. 2—2

Լ ո յ ս տ ե ս ա ւ

Ս Ա Լ Մ Ա Ն

ՌՈՒՍ-ՏԱՃԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

և ն ր ա

ՀԱՅԱԶԳԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ

Ա.

ԳԵՆԵՐԱԼ-ԱԴԻՒՏԱՆՏ

ԼՕՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՕՎ

(Իր լուսանկարով և պատերազմական բեմի սխեմատիկ քարտէզով)։

—

Գինն է 30 կոպէկ։

Ծախվում է Թիֆլիսի բոլոր գրավաճառանոցներում։ Պահեստը հեղինակի մօտ։

Հասցէն՝ Тифлисъ, Бебутовская 6. Ашоту Атанасьяну. Ուղարկվում է վերալիր վճարով. 20-ից աւելի՝ 20% զեղչ։

(կ. ե. հ.) 6—1

ԱՆԴԻԺԱՆԻ հայոց աղօթատան համար հարկաւոր է ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԱԶՈՂ ՁԱՅՆՈՎ եկեղեցական արարողութիւններին ՀՄՈՒՏ

ՄԻ ՏԻՐԱՑՈՒ

Ստանալու է ամսական 30 րուբլի ռոճիկ և 15—20 րուբլի եկամուտ։ Ցանկացողները թող դիմեն՝ Անդիժան, Ղազարոս Քհ. Տէր-Գրիգորեանին։

958. 3—2

Ծախվում են

1) «ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԱՂՏՆԻ ՑԱՒԵՐԻ ԲԺՇԿԱՐԱՆ» նկարներով, բազմաթիւ խորհուրդներով և բէյէպտներով։ Անհրաժեշտ գիրք և պարզ ու հասկանալի գրված ամեն մի չափահասի համար. բազմաթիւ նախազգուշութեան կանոններ տրելէքով և այլ ցաւերով չը վարակվելու համար։ Գրքի մէջ կայ նաև սուր և խրոնիկական տրիպէրի և բժշկութեան մասին, բէյէպտներով։ Գինը 50 կոպ.։

2) «ՓՈՐՁԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌՏՆԻ ԲԺՇԿԱՐԱՆ», ամեն տեսակ պատահական փորձանքներ, հիւանդութիւններ, թունաւորութիւններ և նրանց շուտափոյթ օգնելը, բազմաթիւ տնային դեղեր և խորհուրդներ։ Շատ պարզ ու հասկանալի լեզուով։ Ամեն մարդու անհրաժեշտ գիրք գրպանի համար, և ամէն յարդ կարող է մեծ օգնութիւն հասցնել թէ իրան և թէ ուրիշներին։ Գինը 30 կոպ.։

3) «ԾԻԾԱՂԻ ՏԿՃՈՐ» ամենալաւ և ծիծաղաշարժ անէկդոտների ու սրախօսութիւնների ժողովածու։ Ծիծաղաշարժ տկճորի պատկերը գրքի երեսին։ Գինը 20 կ.։

Այս երեք գիրքը միասին պահանջողներին

ՁՐԻ ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ ԵՄ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ

երեք հետևեալ գրքերը. 1) «Սիրկարմատի շալվարը» ծիծաղաշարժ փօղըվիլ չափահասների համար (գինն է 20 կ.), 2) «Րաֆֆի» պատկերով (գ. 10 կ.), 3) «Մինոյն գաղտնիքը», պատմուածք հայ-թուրքական կեանքից, դէմքերի նկարներով, գինն է 7.։

Գրքերի գինը և ճանապարհի ծախս 20 կոպ. անպայման առաջուց ղրկել մարկաներով։ Հասցէս՝ Тифлисъ. Семеновская ул. № 9. Медицинскому фельдшеру А. Г. Есаянцу.

(հ. կ.) 327. 100—44

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ԹԻՖԼԻՍ

◆ Կովկասի ուսումնարանական հոգաբարձուի կարգադրութեամբ այս օրերս Թիֆլիս կը գան Կարսի և Երևանի միջնակարգ դպրոցների աշակերտները։ Կարսից գալու են այնտեղի բէալական և օրիորդաց գիմնազիայի, Մարիինսկայա գիմնազիայի և բարձր տարրական դպրոցների աշակերտ-աշակերտուհիները։

◆ Նորին Մեծութիւն Թագուհի Կայսրուհու տեղական պահեստը մինչև այժմ նուիրաբերութիւններ ստացել է 40,564 ր. 34 կոպէկ։

◆ Այսօր, կիրակի, ցերեկ. ժամը 2-ին տեղի է ունենալու նահանգ. դատարանի հիւանդանոցի բացումը, որին ներկայ լինելու հրաւիրվում են դատական վարչութեան անդամները, երդուեալ հաւատարմատարները, նրանց օգնականները և մասնաւոր փաստաբանները։

◆ Հոկտ. 30-ին, Թիֆլիսի Կրուժոկի շէնքում Վարշավայի Կայսերական համալսարանի պրոֆ. Կ. Աղաջանեան մի դասախօսութիւն է կարդալու «Հիպնոս և ներշնչում» թէմայով։ Դասախօսութիւնը լինելու է ռուսերէն լեզուով, որից ստացված մուտքը յատկացվելու է Թիֆլիսի կանանց ինժեներական միութեան հիմնած հիւանդանոցի օգտին։

◆ Պատերազմից վնասվածներին օգնող կօմիտէտը վրաց-իմերէթական սինօդի գրասենեակից ստացել է զանազան անձերի կողմից նուիրաբերված 1222 ր. 34 կ. գումար։

◆ «Սպիտակեղէնի շաբաթ» կազմակերպող բիւրօյի նախագահ Մինաս Բեքբերեան այս օրերս մեկնում է գործող զօրաբանակը, իր հետ տաք զգեստներ և ընծաներ տանելով զինւորների համար։

◆ «Սպիտակեղէնի շաբաթը» լաւ արդիւնք է տւել. բազմաթիւ տաք հագուստների և այլ իրերի հետ միասին հաւաքվել է մօտ 50 պուդ թէյ, 400 պուդ շաքար, անթացուպ վիրաւորների համար և անհամար թւով պապիրօս, ծխախոտ և շատ ուրիշ բաներ։

◆ Բծաւոր տիֆի և ծաղկի հիւանդութիւնները վերջին ժամանակներս նուազել են քաղաքում։

◆ Ջուլֆայից Թիֆլիս եկաւ հիւանդ և վիրաւոր զինւորների առաջին գնացքը։ Դրանք վիրաւորվել են Ուրմիայում հոկտ. 13-ին քիւրդերի հետ ընդհարում ունենալու ժամանակ։ Վիրաւորների գնացքին դիմաւորեցին իշխ. Ա. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկ, Ա. Ս. Բաբեան, ոստիկանապետ Զգանովսկի։ Վիրաւորներին կամաւոր սանիտարները աւտօմօբիլներով, կառքերով և էլեքտրաքարշի վագօններով, որ յարմարեցրած էին տեղափոխութեան համար, տարան և տեղաւորեցին Ալէքսանդրեան հիւանդանոցում և զինւորական հօսպիտալում։

◆ Տ. Սօֆիա Քալանթար, ուղարկելով 50 ր. Կ. Հ. Բ. Ընկ. ճաշարանին, խնդրել է այսօր, կիրակի, ճաշ տալ կարօտեալներին իր հանգուցեալ ամուսին Ալ. Քալանթարի յիշատակին, նրա մահվան տարելիցի առիթով։

◆ Պարսկա-թիւրքական սահմանում վիրաւորված կապիտան Գ. Վ. Լազարեվ մեռել է Ուրմիայի հիւանդանոցում։

◆ Մեզ հաղորդում են, որ կոմսուհի Վ. Դ. Վորոնցովա-Դաշկովայի անուան Պետրօգրադի հիւանդանոցում այժմ բժշկվում են և լաւ խնամվում արևելեան ռազմաբեմում վիրաւորված թիֆլիսեցի Սիմէօն Եղիգարեան, Շուշու գաւառի Խնձրաբերդ գիւղացի Ցովհ. Խաչատրեան և Ղազախ գաւառի Աղէս գիւղացի Ստեփան Աղաջանեան զինւորները։ Դրանց անունով նամակ գրողները պէտք է իրանց նամակներն ուղղեն Թիֆլիսի առաջնորդ Մեսրօպ եպիսկոպոսին, որը կը հասցնէ նրանց ըստ պատկանելոյն։

◆ Երկուշաբթի, հոկտ. 27-ին, Արտիստական Ընկ. թատրօնում Հայ Դրամատիկական Խումբը առաջին անգամ կը ներկա-

30

„ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ" գրախանութում վաճառվում են հետևեալ քարտէզները։ Քարտէզ Պատմական Հայաստանի և Կովկասի, մանրամասն նկարագրված հարևան երկրները, Գ. Վարդանեանի, գինն է 5 ր. 50 կ. կպցրված է կտաւի վրա։ Քարտէզ եւրոպական պատերազմի դաշտի, ՀԱՅԵՐԷՆ լեզուով, իւրաքանչիւր կառավարութեան սահմանները պայմանական նշաններով, գինն է 1 ր.։ Նոյնը և ռուսերէն լեզուով 1 ր. 25 կ. Քարտէզ Կովկասի, հարևան երկրների սահմաններով միասին գինն է 1 րուբ.։

952. 2—2

ՏԵԽՆԻՔԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Ի Ն Ժ Ե Ն Ե Ր

Տ. Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

Բագու, Կրասնօվօդսկայա փ. տ. Աւան-Իսզբաշեանցի։ Հեռախօս № № 23-49, 23-50.

Առաջարկում է ամբողջ Կովկասի և Պարսկաստանի համար իսկապէս ԴԻԶԵԼ շարժիչներ (մօտօրներ) յայտնի ԿՕԼՕՄԵՆՍԿԻ ընկ. մեքենայագործարանից։

Հորիզօնական անգլիական շարժիչներ, (մօտօրներ) «ԿՐՕՍԼԷՅ» ընկերութեան մեքենայագործարանից «Դիւրացրած Դիզել» սիստեմի, որ գործ է ածվում նաւթի բոլոր տեսակներով. նաւթի ծախսն է մի ժամում ամեն մի ոյժին 1/2 ֆունտ կամ 200 գրամ։

Գազային շարժիչներ, որոնք բանում են թէ բնական և թէ գեներատօրային գազով։

Ջրհան և ջրմուղ մեքենաներ (նասօսներ)։

Ջրի շարժիչներ (տուրբինաներ)։

Սառոյց պատրաստող մեքենաներ «Ֆէնիկս» ընկ. գործարանից։

Ամեն տեսակ էլեքտրական մեքենաներ և պիտոյքներ յայտնի «Դինամօ» ընկ. գործարանից։

Երկրագործական մեքենաներ՝ լօկօմօբիլներ, ցորեն մաքրող մեքենաներ, տրակտօրներ և այլն՝ յայտնի ամենայն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկեր. գործարանից։

Մեծ ճանապարհի վրա աշխատելու համար ԱՒՏՕՄՕԲԻԼՆԵՐ նոյն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկերութեան գործարանից։

Վերոյիշեալ տեխնիքական գրասենեակը իր վրա է վերցնում զանազան գործարաններ սարքել և գործի գցել իր միջոցներով՝ ինժեներներով և վարպետներով։

Դիմել՝ Баку, Техническая Контора Т. А. БУДАГЯНЦЪ.

Արտասահմանից՝ Bacou (Russie) Bureau Technique T. A. Boudaguian, Ingénieur.

(հ.կ.) 551. 0—42

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный